

canda est, quæ ei in altitudine mentis et pia meditatione, quasi in idea, ostenditur, ut edificet secundum formam paupertatis, non domos ad

habitandum, sed tabernacula ad deserendum, ut sic in se excitet contemptum omnium exteriorum, et amorem interiorum atque celestium.

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prescribitur fabrica tabernaculi, nimirum primo, quatuor ejus tegumenta, scilicet primum, decem cortinarum polymitarum; secundum, vers. 7, undecim sagorum ciliciorum; tertium ex pellibus arietum rubricatis; quartum ex pellibus ianthinis. Secundo, vers. 13, describuntur tabernaculi tabulae cum suis basibus; et vers. 26, vectes stringentes hasce tabulas. Denique, vers. 31, describitur velum oppansum Sancto Sanctorum, et vers. 36, velum oppansum Sancto.

1. Tabernaculum vero ita facies: Decem cortinas de bysso retorta, et hyacintho, ac purpura, coccoque his tincto, variatas opere plumario facies. 2. Longitudo cortinae unius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensura fiet universa tentoria. 3. Quinque cortinae sibi jungentur mutuo, et alia quinque nexu simili cohærebunt. 4. Anselas hyacinthinæ in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari. 5. Quinquagenas anselas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari. 6. Facies et quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat. 7. Facies et saga ciliceina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi. 8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos, et latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium. 9. E quibus quinque junges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. 10. Facies et quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat; et quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur. 11. Facies et quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat. 12. Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex mediæ ejus operies posteriora tabernaculi. 13. Et cubitus ex una parte pendebit, et alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens. 14. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, et super hoc rursus aliud operimentum de ianthinis pellibus. 15. Facies et tabulae stantes tabernaculi de lignis setim, 16. quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, et in latitudine singulas ac semissem. 17. In lateribus tabulae, duæ inaestraturæ fient, quibus tabulae alteri tabulae connectatur; atque in hunc modum cunctæ tabulae parabuntur. 18. Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad Austrum. 19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur. 20. In latere quoque secundo tabernaculi, quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulae erunt, 21. quadraginta habentes bases argenteas. Binæ bases singulis tabulis supponentur. 22. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas, 23. et rursus alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi. 24. Eruntque conjunctæ a deorsum usque sursum, et una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur. 25. Et erunt simul tabulae octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis. 26. Facies et vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi, 27. et quinque alios in altero, et ejusdem numeri ad occidentalem plagam: 28. qui mittentur per medias tabulas

a summo usque ad summum. 29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis. 30. Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi in monte monstratum est. 31. Facies et velum de hyacintho, et purpura, coccoque his tincto, et bysso retorta, opere plumario et pulchra varietate contextum: 32. quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratae erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. 33. Insetur autem velum per circulos, intra quod pones arcem testimonii, quo et Sanctuarium, et Sanctuarii sanctuarium dividuntur. 34. Pones et propitiatorium super arcem testimonii in Sancto sanctorum, 35. mensamque extra velum; et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis. 36. Facies et tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, et purpura coccoque his tincto, et bysso retorta, opere plumarii. 37. Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, et bases æneæ.

Tabernaculi Accipere hic brevem synopsis totius tabernaculi, et atrii, et vasorum utriusque. Tabernaculum longum erat 30 cubitos, latum 10, altum 10. Divisum erat in duas partes, scilicet in Sanctum, quod 20 cubitos in longitudine habebat, et Sanctum sanctorum, quod reliquos decem cubitos longitudinis tabernaculi continebat: erat ergo Sanctum quadrangulum, quia erat longum 20, latum 10 cubitos; Sanctum sanctorum vero erat quadratum, quia latum erat 10 cubitos, et longum erat totidem. Sanctum dividebatur per velum a Sancto sanctorum, de quo versu 31.

Secundo, hoc tabernaculum factum erat ex 20 tabulis lignorum setim inauratis, in longum porrectis ad Meridiem, et totidem ad Septentrionem; et ad Occidentem vero quæ erat pars latitudinis tabernaculi, connectens utramque partem longitudinis, scilicet meridiensem et septentrionalem, 8 habebat tabulas; ad Orientem vero patebat, tantumque habebat 5 columnas ex lignis setim inauratis, quæ velo tegebantur vers. 37: hæc enim parte erat ingressus in tabernaculum elevato velo. Singulæ vero tabulae habebant duas bases argenteas: porro per tabulas hasce a quolibet ejus trium laterum, 3 immittebantur vectes, qui tabulas continerent.

Tertio, tabernaculum hoc tam superne quam ad latera tegebatur. *Primo*, decem cortinis factis ex cocco, purpura, hyacintho ac bysso, quarum quæque habebat 28 cubitos longitudinis, et 4 latitudinis. Unde hæc cortinae vocantur hic tentoria, quia erant in modum tentorii tense et expansæ.

Secundo, tegebatur 11 sagis, sive stragulis cilicinis, quarum quæque longum erat 30 cubitis, latum 4 cubitis. *Tertio*, tegebatur pellibus arietum rubricatis. *Quarto*, tegebatur pellibus contra pluvias et procellas. Unde hæc pelles vocantur hic tectum, id est operculum tegens tabernaculum, de quibus vers. 14. Hinc sequitur tabernaculum undequaque tectum et velatum fuisse, nec habuisse fenestram, sed lumen anterius per ostium admisisse, uti dicam in fine capituli.

Quarto, ante tabernaculum erat atrium longum centum cubitis, et latum quinquaginta, quod pariter suis tabulis et cortinis cingebatur ad latera; superne vero patebat, et aëque sub dio.

Quinto, atrium hoc erat quasi templum laicorum; laici enim nunquam ad tabernaculum accedere, nec illud ingredi poterant. Rursus, atrium hoc erat divisum in exterius laicorum, de quo jam dixi, et interius sacerdotum, in quo erat tum labrum æneum, tum altare holocaustorum: illud enim debebat esse in alio sub dio propter ignem, fumum et evaporationem, ac nidorem victimarum, quæ in hoc altari cremabantur. Porro atrium hoc sacerdotum exiguo septo, vel muro trium cubitorum altitudinis, distinguebatur ab atrio laicorum, ita ut laici ex suo atrio prospicere possent ultra murum in atrium sacerdotum, ibique videre holocausta et victimas, quæ offerebantur in altari holocaustorum.

Sexto, in parte prioris tabernaculi, puta in Sancto, erat altare thymiamatis obversum Sancto sanctorum et propitiatorio: ita ut eo, per hiatum in pariete, sive in velo dividente relicto, ascenderet fumus thymiamatis, quod Deo adolebatur in hoc altari; ad latus dextrum hujus altaris erat candelabrum, ad sinistram mensa panum propositionis. In Sancto sanctorum vero erat area, habens intra se tabulas legis, supra se propitiatorium, quod velabant duo Cherubini. Rursus, in Sancto sanctorum erat una cum manna, et virga Aaron quæ frondebat. In aërio autem, ut dixi, erat altare holocaustorum, et labrum æneum, ut ex eo lavarentur tam sacerdotes, tum victimæ.

Septimo, Sanctum sanctorum, id est, sanctissima pars tabernaculi, erat quasi chorus, in quem solus pontifex ingredi poterat, idque semel in anno tantum, puta in festo expiationis, *Levitici*, cap. xvi. In Sanctum vero quotidie ingrediebantur sacerdotes mane et vespere, ut adolerent thymiamata, et ut vespere accenderent lucernas, mane easdem extinguerent. Atrium vero erat locus po-

Quarto, ante et habebat atrium.

Quinto, atrium erat divinum. Primum laicorum. Secundum sacerdotum.

Sexto, in Sancto erat altare thymiamatis, mensa et candelabrum. In Sancto sanctorum area, supra se propitiatorium, quod velabant duo Cherubini. Rursus, in Sancto sanctorum erat una cum manna, et virga Aaron: in aërio autem erat altare holocaustorum, et labrum æneum, ut ex eo lavarentur tam sacerdotes, tum victimæ. Septimo, Sanctum sanctorum, id est, sanctissima pars tabernaculi, erat quasi chorus, in quem solus pontifex ingredi poterat, idque semel in anno tantum, puta in festo expiationis, *Levitici*, cap. xvi. In Sanctum vero quotidie ingrediebantur sacerdotes mane et vespere, ut adolerent thymiamata, et ut vespere accenderent lucernas, mane easdem extinguerent. Atrium vero erat locus po-

les ponti-
fes semel
in anno
tres par-
tes tem-
pli Salo-
monis.

Tropolo-
giam, ta-
bernacu-
lum est
Ecclesia,
atrium
sunt in-
cipien-
tes, la-
brum est
penitentia,
ta, halo-
caestru-
rum est
mortifi-
catio.

Secundo,
Exectu
sunt per-
fectiores;
habebat
altare
thymia-
matis,
id est
donum
oratio-
nis;
Secundo,
candelabrum,
id est sa-
pientiam;
tertio,
mensam,
id est
eleemo-
syam.

poli. Simili ratione in tres partes distribuit posita templum suum Salomon: nam prima pars respondens huic atri erat sub dio, dicebaturque *ulam*, id est, porticus Salomonis, eratque locus et templum plebis; secunda pars proprie dicebatur templum, hebraice *הכחל* *hechal*, respondens Sancto, in quo erat altare thymiamatis, cum mensa et candelabro; tertia pars omnium intima erat *דביר* *debir*, id est oraculum, seu Sanctum sanctorum. Totius tabernaculi descriptionem vide apud Josephum, lib. III, cap. v, et Abulensem hic in cap. XXVII, et Riberam, lib. I *De Templo*, cap. ult.

Accipe nunc totius tabernaculi et singularum ejus partium ac vasorum appositam et connexam tropologiam. Tabernaculum hoc cum suo atrio significabat Ecclesiam et fideles Christi, I *Timoth.* cap. III, vers. 13, qui per velum fidei Deum in terris contemplantur: in hoc Aaron, id est Christus Dominus, est summus Pontifex; itaque primo, atrium significabat incipientium rudimenta, et communem Christianorum vitam: unde in eo erat altare holocaustorum, quod vitorum enecationem et mortificationem in Dei obsequium significabat; item labrum sive lavacrum aeneum, id est, penitentiae Sacramentum, quo communes Christiani maxime indigent. Secundo, Sanctum significabat Christianos perfectiores; unde in eo erat altare thymiamatis significans jugem orationem, laudem et contemplationem Dei; et candelabrum significans doctores, qui sua sancta vita et doctrina Ecclesia prefulgent; et mensa panum propositionis significans eos, qui dediti sunt operibus misericordiae. Atque hac de causa candelabrum erat ad dextram, mensa ad sinistram, quia doctrina praestat eleemosynam, et doctores eleemosynariis. Sapientia ergo, utpote spiritalis, pertinet ad dextram; temporale autem nutrimentum mensae, ad sinistram, juxta illud *Proverb. III*: « In sinistra illius divitiae et gloria. »

Altare vero erat in medio, tum quia contemplatio dirigit doctrinam et eleemosynam; tum quia sacerdos, cujus est altare, mediator est inter Deum et populum; tum quia potestas sacerdotalis, media est inter temporalem et spiritalem sapientiam, quia per eam et spiritalis sapientia, et temporalia dispensantur, inquit D. Thomas, I II, *Quaest. CII*, art. 4, ad 6. Ubi et physicam, vel potius mathematicam causam addit, quod scilicet candelabrum septem habens calamos, representabat septem planetas, quibus totus mundus illuminatur, et ideo ponebatur ex parte australi, quia ex illa parte est nobis planetarum cursus; australis enim pars est dextera pars mundi, aequilonaris sinistra, ut dicitur lib. II *De Caelo*, textu 13. Rursum, alii per Sanctum intelligunt statum perfectionis et vitam Religiosam, triaque Religionis vota, scilicet per altare obedientiam, per mensam pauperum, per candelabrum castitatem. Tertio, Sanctum sanctorum significat caelum.

sive Ecclesiam triumphantem: unde in eo erat arca testamenti, id est, cibus Beatorum; et propitiatorium aureum, id est, humanitas Christi gloriosa; denique Cherubini, id est angeli sancti quibus Deus gloriosus eminet, insidet et praesidet, atque Beatis omnibus, tam angelis, quam hominibus in caelo clare videndum se exhibet, itaque eos beat. Rursum, in Sancto sanctorum est urna cum manna, quia in caelo est abundantia divinae suavitatis, satietatis et consolationis. Denique ibi est virga Aaron, quae sicca revixit, et protulit frondes, flores et fructus, quia in resurrectione et gloria caelesti corpus resurget, gloriaque cum anima donabitur, atque profertur quatuor dotes, scilicet agilitatem, subtilitatem, claritatem, impassibilitatem. Ita Beda hic in cap. XXV et alii.

Hec omnia proportionaliter accommodari possunt cuilibet animae Christianae et sanctae, quae per penitentiam, charitatem aliasque virtutes fit et est tabernaculum et templum Dei. I *Corint. III*, vers. 16: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? » Simile est *Ephes. cap. III*, vers. 17; *Rom. VIII*, vers. 9, de quo vide Origenem, *hom. 9*.

Huc spectat illud Philonis lib. *De Cherubim*: « Etiamsi, inquit, tota terra auro, aut si quid auro pretiosius est, repente fieret, moxque per opificum artes in porticus, vestibula, aulas, areas aedesque sacras impenderetur, ne seabellum quidem pedibus Dei posset fieri: dignum tamen eo domicilium anima est, modo sit idonea. » Quapropter S. Bernardus laudat Theobaldum comitem, quod suis Religiosis monasteria et templa edificaret, in quibus viva et immortalia Dei templa, puta viri religiosi, habitarent, Deoque servirent: testis est auctor Vitae ejus, lib. II, cap. VIII.

Isidorus vero monachus: « Praestabilis est, inquit, egrotorum fidelium corpora, quae verius templa Dei cogitare possumus, et ob quae pecuniae quaeruntur, convenienti cura restaurare, quam templa lapidea edificare. » Ita Sozomenus, lib. VIII, cap. XII.

Simili ratione motus Acaecius Amidre Episcopus, vasa aurea et argentea Ecclesiae vendidit, et pauperes captivos redimeret et aleret. Ita Socrates, lib. VII, cap. XXI.

Sic et S. Augustinus, secutus S. Ambrosium, « de vasis Dominicis propter captivos, et quam plurimos indigentes frangi et confari jussit, atque indigentibus dispensari, » inquit Possidonius in Vita S. Augustini, cap. XXIV.

Hoc ergo animae tabernaculum in introitu habet lavacrum penitentiae, et altare mortificationis. In Sancto tria habet vasa pretiosa, candelabrum, mensam, altare thymiamatis. Tria enim sunt in appetitu nostro, quae is indigent vasis, mala: tenebrae ignorantiae, esuriae et inopia cibi salutaris, pestiferi halitus sordidae cogitationis et

Tertio,
Sanctum
sanctorum
est
caelum;
hic est
arca, id
est caele-
Baba-
tum; et
propitia-
torium,
id est
Christus,
et Cheru-
bim,
id est
angeli.

Taberna-
culum
dei est
anima
sancta.

Vasa
templi
in egre-
tes ero-
garunt
Sancti.

Templa
Cherubi-
norum
similia
maxi-
mum te-
mpla-
rum in
Iosepho.

Secundo,
taberna-
culum
allegori-
ce est
corpus
Christi.

Vers. 1.
Taberna-
culum
erat
templum
mobile.

cupiditatis. Candelabrum, id est sapientia, haec tenebras dispellit; mensa panum, puta mensa eucharistiae, gratiae et influxus Dei, hanc esuriem satiat; altare thymiamatis, puta pia cogitatio et oratio, hos per stiferos halitus absorbit: itaque ex Sancto, id est ex Ecclesia, imus in Sanctum sanctorum, id est in caelum.

Atque hac de causa, scilicet ob tropologiam paulo ante datam, ecclesiae Christianorum ita olim edificabantur, ut maximam haberent similitudinem cum tabernaculo Moysi et templo Salomonis. continebant enim porticum, atrium, Sancta, ac demum Sancta sanctorum; in porticu erant ejeti ex ecclesia et infideles; in atrio erant penitentes; in Sancto populus; in Sancto sanctorum sacerdotes, ibique offerebant Deo sacrificia. Rursum, uti in templo Salomonis, ita et in ecclesia olim erat separatus locus mulierum a loco virorum, illique praerat diaconissa. Denique, sicut labrum erat in tabernaculo et templo: ita et in ecclesia pro foribus erat lavacrum, quo omnis populus ingressurus templum manus ablueret. Ita Baronius, tom. I, anno Christi 57, p. 333 et 340.

Potest secundo, tabernaculum hoc allegorice significare corpus Christi. Christus enim et Ecclesia quasi unum sunt, quia Christus est quasi caput et anima Ecclesiae. Ita Nyssenus et Hugo, et colligitur *Joan. cap. II*, vers. 19 et 21, quod pulchre prosequitur S. Cyrillus, lib. IV in *Joannem*, cap. XXVIII, ubi tum tabernaculum, tum omnia quae erant in tabernaculo, Christo adaptat. Licet enim unus sit Christus, multifariam tamen operatur et concipitur. Christus, inquit Cyrillus, est tabernaculum propter carnis tegumentum: Christus est arca habens legem Dei reconditam, prout est Verbum Patris: Christus est mensa, quia nobis est cibus et vita in Eucharistia: Christus est candelabrum, quia est lux spiritualis animae: Christus est altare incensi, quia est odor suavitatis in sanctificatione: Christus est altare holocausti, quia est hostia pro totius mundi vita in cruce immolata: rursum est altare, quia super Christum et Christi merita offerimus Deo preces, vota et victimas nostras. Tabernaculum ergo representabat corpus Christi, tum naturale, puta humanitatem Christi, tum mysticum, quod est Ecclesia. Jam textum perecurramus et explicemus (4).

4. TABERNAULUM VERO ITA FACIES. — Tabernaculum ad hoc factum est, ait Josephus, ut esset quasi templum mobile et portatile, ambulans cum Hebraeis per desertum, eratque quasi tentorium castris, quod per partes solvi poterat et convasari, cum movenda essent castra. Tabernaculum ergo erat quasi domus Dei, in quo Deum colebant Hebraei, eoquae Deus vicissim significabat se eis esse umbraculum et protectorem, *Psal. XXVI*, vers. 5.

(1) Copiosae et egregie hanc materiam tractavit Bahr, *Symbolica d. mosaisch. Cultus*, lib. I, cap. 1, § 4, 2.

DECEN CORTINAS DE BYSSO RETORTA. — « Retorta, » id est torquendo duplicata: cujus videlicet fila bina torquentur, itaque duplicantur; idque ad hoc ut fortior sit: erat enim haec byssus stamen totius texture, cui onicis, purpura et hyacinthus, tanquam subtegmen intexi debebant.

VARIATAS OPERE PLUMARIO FACIES. — Hebraice, *cherubim opere cogitantis facies eius*; « cherubim, » id est figuratas, et multiplici filo et imagine variatas.

Hinc putant Rabbini, et ex iis Pagninus, Ribera et alii, *cherubim* hebraice idem esse quod pictum, figuratum, sicut picti et effigati erant Cherubini supra arcam. Unde S. Hieronymus, vel quisquis est auctor, lib. *De Nomin. Hebr.*, ait *cherubim* aliquando non significare aliud quam vermiculatum picturam. Verum cap. *preced.* vers. 18, *Quaest. V*, docti ex communi Doctorum consensu, *cherubim* significare multitudinem scientiae, artis et industrie: opus ergo *cherubim* est opus magne artis, ingenii et industrie, qualis sunt opera phrygionum, pictorum, sculptorum, etc.

Nota: « Opus cogitantis » hebraice id est quod graeco *πολύματρον*, id est ingeniosum, multe cogitationis, industrie et cura dicitur: quale est quod Hebraei *opus cherubim*, Graeci *πολύματρον*, id est multum, a multis et variis leicis et coloribus vocant, quod et ab inventoribus Phrygiis nuncupatur, taleque est, sive acu pingatur, sive varia insertione pertextatur, uti in nostris tapetibus fit: Phryges enim apud Gentiles hunc texture modum et variegationem invennerunt, primum ceperunt acu pingere et vestes auro intexere. Sic enim in cortinis hisce tabernaculi, bysso quasi stamini superintexebant fila varia, puta hyacinthina, purpurea et coeca. Idem opus dicitur plumarium, quasi pluma pictum, vel quod esset varium et diversicolor, uti sunt plumae avium: licet S. Augustinus plumarium putet dici a pluma, id est acu, inquit, qua fila aurea inseruntur panno. Haec ergo sex sunt idem, scilicet opus *כֶּסֶף chosob*, id est cogitantis, *πολύματρον*, cherubim, *πολύματρον*, phrygium vel phrygionicum, plumarium, quod hebraice vocatur *רֶקֶם rekem*, unde et Itali illud *recomato* vocant. Itaque opus plumarium non est toparium, ut aliqui putarunt; sed est opus varie acu pictum vel intextum, quod scilicet emulatur picturas ex plumis diversicoloribus avium factas. Sic enim Mexicani vestes, pileos, scuta, imagines, etc., et plumulis psittacorum, et pheuicoptero- rum, et aliorum diversicolorum avium elegantissime intexunt.

Subinde tamen noster Interpres polymitarium a plumario sive phrygione distinguit, et polymitarium vocat eum, qui textura; plumarium vel phrygionem eum, qui acu varia pingit et effigat, ut patet cap. XXXVIII, vers. 23, et cap. XXXV, vers. 33.

Addit Prado et Alcazar, *Apocal. cap. IV*, pag. 318, initio (ubi nullam aliam vocis *cherubim* significa-

Cherubim admittit, hoc opus vocari cherubim, quia vere imagines Cherubim vario colore expictae et intextae erant hisce cortinis, ut easdem expictas fuisse in velo et parietibus templi patet II Paral. cap. III, vers. 7 et 13, idque ad hoc, ut significarent trophaea victoriae, quae e bello Aegyptiaco merso Pharaone, sponsae suae, puta Synagoga, liberandae gratia, Deus sponsus reportaverat; ut scilicet ea gestaret sponsa tam in cyclade sacerdotum varie picta, quam in tabernaculo, tanquam insignia sui regni et sacerdotii, ut iis in admiratione et amore tam strenui ducis et tam amantis conjugis, puta Dei optimi maximi, suam vestem suumque tabernaculum intuens, accenderetur. Josephus tamen in hisce cortinis, non hominum, aut animalium, sed herbarum, arborum et aliarum rerum effigies pertextas fuisse dicit.

2. TERTORIA. — id est, cortinae ad modum tentorii tensae.

3. QUINQUE CORTINAE SIBI JUNGENTUR MUTUO. — q. d. Ex decem cortinis quinque et quinque vel assutura, vel alio modo conjunges, ut sint instar duarum magnarum cortinarum, quae rursus in unam maximam cortinam 30 ansulis copulabuntur; quo fiet ut longitudine omnium cortinarum manente eadem, videlicet 28 cubitorum, latitudo secundum quam nectuntur, sit 40 cubitorum: quate enim decem faciunt 40 : quilibet enim cortina ex decem lata erat cubitos 4, longa 28. Hinc facile est videre quomodo haec 40 cortinae commensae fuerint tabernaculo, illudque totum, excepta parte Orientali, qua patebat ingressus, operuerint tam supernae, quam quoad tria reliqua latera. Quod, ut clare videas, nota primo, tabernaculum (puta tabulas tabernaculi) ab Oriente usque ad Occidentem longum fuisse 30 cubitis, a Meridie vero ad Septentrionem latum fuisse decem cubitis; secundo, tabulas tabernaculi altas fuisse decem cubitis ex omni latere; tertio, cortinas hasce connexas habuisse 28 cubitos longitudinis, et 40 latitudinis, uti dixi; nunc

Dico primo : Velum hoc 10 cortinarum secundum longitudinem transversim fuit dispositum, hoc est extensum fuit a latere Aquilonari ad latus Meridianum, ita ut utrumque hoc latus, et simul superiorum partem, sive aperturam, qua haec tabulae superiores ab invicem in latitudine distabant, instar tecti tegeter et operiret. Id ita fuisse patet : nam duo haec latera, puta Aquilonare et Meridianum, habebant singula decem cubitos altitudinis, quae simul juncta faciebant 20 cubitos, latitudo vero superna, uti et inferna, erat 10 cubitorum. Ergo totum hoc spatium trium horum laterum, puta altitudinis tabularum utrimque, et latitudinis supernae, erat 30 cubitorum, quod cortinae longae 28 cubitos ita cooperiebant, ut utrimque, sive hinc et hinc, cubito absentes a terra, quem expressent usque ad terram, si non 28, sed 30 cubitorum fuissent, uti erat ipsum spatium tabernaculi.

Secundo modo dispositum fuit sagum cilicinum, de quo vers. 7; sed quia illud constabat non 10, sed 11 cortinis, quarum quaeque, non 3 ut priores, sed 30 habebat cubitos longitudinis, hinc fiebat ut hoc sagum, propter 30 hosce cubitos, utrimque ad terram pertingeret; et propter undecimam cortinam, latitudo unius cortinae ante, et latitudo alterius cortinae retro, media sui parte reflectenda esset.

Tropologicae, in tabernaculo, id est Ecclesiae, decem cortinae sunt 10 precepta charitatis, sive Decalogi : sunt quinque et quinque, quia tam novo quam veteri Testamento congruunt singulae; late sunt 4 cubitos: charitas enim ad 4 cardinales virtutes se distendit; longae sunt cubitos 28, qui numerus ex quatuor in septem (qui sabbati est numerus) ductus consurgit, esque numerus compositus plenus : solus enim primis suis omnibus numeris, quasi partibus constat et integratur, nam si jungas 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, efficias 28, quia charitas legis divinae longissimam et perfectam nobis parit aeternitatem; unde et ansula 30 extantes hyacinthinae, id est caelestis coloris, significant spem caelestium celestisque jubilaei, in quo plenissimam habebimus libertatem et libertatem; circuli aurei perpetuam claritatem, et claritatem Sanctorum charitatem, sive amorem mutuum significant. Vide Bedam, lib. II De Tabern. cap. II.

Aliter S. Gregorius, hom. 10 in Ezech. : « Cortinae, ait, tabernaculi, Sancti omnes sunt, qui ex diversis virtutum coloribus in sancta Ecclesia ornamento proficiunt. Qui et interiora velant, et exteriora omnimodo exornant; quia eorum vita in quantum videtur, ornamentum est, et eorum intellectus intus absconditus, dum caelestia que in mente servant, edicere non possunt, in eis aliquo modo velatur. Regula autem decem cortinae sunt, quia per Decalogi studium ipsa Sanctorum corda profecerunt. Hyacinthinae vero ansulae cortinarum fieri quinquaginta precepta sunt. Hyacinthus celi speciem habet. Ansulae ergo cortinarum sunt precepta caelestia, in quibus ligantur animae, ut ab inferioribus sublevatae superiores pendant. Quae videlicet ansulae habent et circulos aureos, intellectum scilicet vera sapientia fulgentem. Qui intellectus, quia esse debet per omnia circumspectus, et tanta sollicitudinis vigilantia munitus,

recte per circulos designatur. Et notandum quod a latere et summitate jubeatur ansulae, vel circuli in cortinis fieri, quia precepta caelestia, et intellectus spiritualis, non solum debet nos sursum in Dei amorem suspendere, sed etiam proximo in charitate sociare. In eo enim quod condiderem nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aere pendemus; in eo vero quod sicut nosmetipsos proximos amamus, ansulas et circulos a latere habemus, ut cortinae tabernaculi, id est fidelium animae per charitatem conjunctae sint, et non per discordiam divise (1).

6. FACIES ET QUINQUAGINTA CIRCULOS. — puta circulares fibulas, ut haec duo cortinarum quinarum vela per eos conjungi, et rursus solvi et disjungi possint, quando profliciscendum est; unde noster Interpres hos circulos vers. 11 vocat *filulas*, et Hebraei קרסו *karsu* significat circulum et fibulam circularem, a curvitate.

7. FACIES ET SAGA CILICINA UNDECIM. — Hebraice, *facies et cortinas et pilis caprarum undecim* : nam et pilis caprarum vestes contextae cilicinis dicebantur, de quibus cap. XXV, vers. 4. Haec saga sive vela eodem modo jungebantur, et spargebantur per tabernaculum, quo 10 cortinae, uti dixi vers. 3.

Tropologicae S. Augustinus, serm. 13 in Matth. : Undecim, inquit, est symbolum peccati, quia transgreditur denarium Decalogi, quod hic cilicio, sive saga cilicino plangitur : hoc ergo sagum symbolum fuit poenitentiae. « Poenitentia, inquit Isidorus, lib. III De Summo Bono, est medicamentum vulneris, spes salubris, per quam ad misericordiam provocatur, quae non tempore pensatur, sed profunditate luctus et lacrymarum, qua omnis cruciatur et mortificatur caro. » Et Hugo Victorinus, lib. III De Myster. Eccles. : « Poenitentia, ait, dicitur quasi poenitentia (aut potius poenitentia), eo quod ipse homo in se poenitendo punit, quod malo admisit. Tria enim quae sunt in percussione pectoris, id est poenitens, sonus et manus significant quod poenitentia est de his, quae male, voce et opere peccavimus. »

AD OPERIMENTUM TECTUM TABERNACULI. — lectum vocat legumentum, puta velum decem cortinarum, jam dictum, quod tegebat tabernaculum instar tecti.

Mystico, haec saga significant sanctos praedcatores; unde ter denos, id est 30 habent cubitos, qui numerus est perfectus : qui tamen sint humiles, quique, cum numerus undecimus, Decalogo quandoque se transgredi fateantur, ideoque cilicium et lugubrem poenitentiae statum, quin et habitum subinde, instar S. Joannis Baptistae, amplectuntur, ut sic populum ad poenitentiam permoveant. Ita Beda.

12. EX MEDITATE EJUS OPERIES POSTERIORA TA-

BERNACULI. — q. d. « Operies, » id est replicatis cortinam unam ad altitudinem duorum cubitorum, ut ita fiat duplicatum operimentum, quod operiat posteriorem partem tabernaculi ad altitudinem duorum cubitorum. Ita Abulensis.

14. FACIES ET OPERIMENTUM ALIUD TECTO DE PELLIBUS ARIETUM RUBRICATIS; ET SUPER HOC RURSUS ALIUD OPERIMENTUM DE IANTHINIS PELLIBUS. — Tectum hic rursus vocatur operimentum primum tabernaculi, puta velum decem cortinarum, quod hebraice vocatur *תולעת* *tolat*, id est tabernaculum, quia erat totius tabernaculi proximum tegumentum.

Nota : Quatuor erant operimenta sive tegumenta tabernaculi. Primum erat velum decem cortinarum ex hyssopo, purpura, cocco et hyacinthino, de quo vers. 1. Secundum arcti stragulum ex undecim sagis cilicinis, vel capris, de quo vers. 7. Tertium ex pellibus arietum rubrificatis. Quartum ex pellibus ianthinis. An autem haec duo ultima solum tabernaculi tectum texerint, uti voluit Beda, Cajetanus et Lipomanus, an vero etiam latera tabernaculi, incertum est; nam quod vers. 14 dicitur illa operuisse tectum, nil facit pro Beda: ibi enim tectum idem est quod tabernaculum : hoc enim undique tegebatur, et quae ratio fuit tegendi tecti proprie dicti haec duobus operimentis, eadem militat et pro toto tabernaculo, videlicet ne laederetur imbribus, ne cortinae deliquerent, et tabulae auratae fedarentur aut corrumperentur. Unde et Josephus ait tabernaculum tali colore, specie et decore fuisse vestitum exterius, ut intuentes mirarentur, et caelum esse putarent, quod vel maxime de quarto operculo ianthina latera cingente et tegente accipiendum videtur; nam tectum tabernaculi, cum planum et altum esset, videri non poterat. Similiter decem cortinas polymitae, cum essent infimae, et saga cilicino unde tegebantur, nulla sui parte videri poterant. Ita Abulensis, *Quaest. X.*

Tropologicae, operimentum ex pellibus arietum rubrificatis significat Apostolicos viros, qui sanguine suo Ecclesiam operuerunt, ejusque fidem stabiliverunt, contra omnes ingruentes infidelium procellas. Hi ergo omnes rubricati sunt, quia sanguine suo vitam beatam, tam suam quam Ecclesiae emerunt. Narrat historia Romanae de Caio Mario, quod castra opposuerit contra Cimbricos et Teutones loco arido, militique sitiens et aquam petenti demonstrans amnem juxta vallum hostium : « Istine, inquit, peti a vobis potest potius sanguine venalis; » mox oraverunt milites, ut eos eo duceret. Idem Christus dixit Martyribus et Ecclesiae. Operimentum vero ianthinum significat virgines, qui colore caelesti, mortui carni et mundo, mortalem tantum pellem secum deferunt, animo in caelis defixi : hi in Ecclesia eminent, eamque meritis et orationibus tutantur. Unde virgines dicuntur quasi virtute insignes, et caelices quasi caelites, et caelo beati, id est caeli

Quatuor operimenta tabernaculi.

A. dno altitatem operimentum ianthinum tabernaculum.

Tropologicae pellibus arietum sunt Martyres, ianthinae sunt virgines.

12. EX MEDITATE EJUS OPERIES POSTERIORA TA-

5) Vers. 4. Ansulae sunt laqueoli, seu ligulae. Iis insuntur uncinis seu fibulae, de quibus vers. 6.

6. FACIES ET QUINQUAGINTA CIRCULOS. — puta circulares fibulas, ut haec duo cortinarum quinarum vela per eos conjungi, et rursus solvi et disjungi possint, quando profliciscendum est; unde noster Interpres hos circulos vers. 11 vocat *filulas*, et Hebraei קרסו *karsu* significat circulum et fibulam circularem, a curvitate.

7. FACIES ET SAGA CILICINA UNDECIM. — Hebraice, *facies et cortinas et pilis caprarum undecim* : nam et pilis caprarum vestes contextae cilicinis dicebantur, de quibus cap. XXV, vers. 4. Haec saga sive vela eodem modo jungebantur, et spargebantur per tabernaculum, quo 10 cortinae, uti dixi vers. 3.

Tropologicae S. Augustinus, serm. 13 in Matth. : Undecim, inquit, est symbolum peccati, quia transgreditur denarium Decalogi, quod hic cilicio, sive saga cilicino plangitur : hoc ergo sagum symbolum fuit poenitentiae. « Poenitentia, inquit Isidorus, lib. III De Summo Bono, est medicamentum vulneris, spes salubris, per quam ad misericordiam provocatur, quae non tempore pensatur, sed profunditate luctus et lacrymarum, qua omnis cruciatur et mortificatur caro. » Et Hugo Victorinus, lib. III De Myster. Eccles. : « Poenitentia, ait, dicitur quasi poenitentia (aut potius poenitentia), eo quod ipse homo in se poenitendo punit, quod malo admisit. Tria enim quae sunt in percussione pectoris, id est poenitens, sonus et manus significant quod poenitentia est de his, quae male, voce et opere peccavimus. »

AD OPERIMENTUM TECTUM TABERNACULI. — lectum vocat legumentum, puta velum decem cortinarum, jam dictum, quod tegebat tabernaculum instar tecti.

Mystico, haec saga significant sanctos praedcatores; unde ter denos, id est 30 habent cubitos, qui numerus est perfectus : qui tamen sint humiles, quique, cum numerus undecimus, Decalogo quandoque se transgredi fateantur, ideoque cilicium et lugubrem poenitentiae statum, quin et habitum subinde, instar S. Joannis Baptistae, amplectuntur, ut sic populum ad poenitentiam permoveant. Ita Beda.

civium vitam in terris imitantes, inquit Beda, lib. II De Tabern., cap. III et IV. « Quanta, inquit S. Ambrosius, lib. I De Offic., est virginitalis gratia, quae meruit a Christo elegi, ut esset corporale Dei templum, in qua corporaliter habitavit plenitudo divinitatis? Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitam universorum. »

Et S. Gregorius : « Flos est virginitas, flos martyrium, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyrium, bonum opus in thalamo. »

Et S. Cyprianus, lib. De Virginitate : « Virginitas est soror angelorum, victoria libidinum ; regina virtutum, possessio honorum omnium ; flos est Ecclesiae spiritualis, illustrior portio gregis Christi. » Et S. Hieronymus : « Esse angelum, felicitatis est ; esse vero virginem, virtutis : dum hoc obtinere nititur ex gratia, quod habet angelus ex natura. »

Vers. 15. Tabula tabernaculi quatuor? Fides. Secundo.

15. FACIES ET TABULAS STANTES TABERNAULI. — Haec tabulae (1) erant quasi parietes tabernaculi erecti a tribus ejus lateribus. Secundo, haec tabulae et in latere Meridiano erant 20, et totidem in latere Aquilonari, quae duo latera erant latera longitudinis tabernaculi ; unde sequitur tabernaculum longum fuisse 30 cubitis : qualibet enim tabula sesquicubitalis erat ; 20 ergo tabulae efficiebant 30 cubitos ; distabant tabulae Aquilonares a Meridionalibus decem cubitis, quae erat latitudo tabernaculi ; atque erant 10 cubitis. Tertio, ad Occidentem erant tabulae sex integrae et duae dimidiae, ita ut omnes octo junctae facerent 10 cubitos (quae rursus erat latitudo tabernaculi) ; jungebant enim haec tabulae latus Meridianum et latus Aquilonare tabernaculi. Quarto, haec tabulae singulae duas habebant bases, quasi duos cardines, qui in duobus foraminibus duarum basium argentearum suscipiebantur, idque ad hoc ut basibus hisce argenteis immitterentur tabulae ; et firmius consisterent.

Tertio.

Quarto.

Allegorice, tabulae haec significant dilatationem Evangelii per Apostolos, et eorum successores in universo mundo ; bases erant craticulae Prophetarum, quibus predicatio Evangelii nitetur. Ita Beda et Isidorus. Verum Nyssenus per tabulas et bases angelorum multitudinem, quae Sanctos et electos custodit, intelligit.

Vere S. Augustinus in Sermone Apostol. Petri et Pauli : « Petrus, inquit, pauper in mundo, factus est dives in Christo, cui reges et nationes famulantur in saeculo. Paulus vero, dum urget gladius sanctorum ; fidei suscepit jugum, et magister factus est Gentium ; forma Martyrum, formido demonum, indultor criminum, fonsque virtutum. » Et S. Chrysostomus, homilia 1 De Laude S. Pauli : « Paulus terram simul atque mare, Graeciam simul atque Barbariam, omnemque prorsus quantam est sub sole regionem, quasi vo-

(1) Gall. ait.

litans circumvitit ; non simplici labore velut in vacuum itinera percurrens, sed peccatorum spinas pariter evellens, verbumque pietatis ubique seminans, errores fugans, veritatem reducens, et hominibus angelos faciens, quinimo ipsos homines quasi ex demonibus in angelos provehens. » Et rursus : « Paulus caeli civis, Ecclesiarum columnae, angelus terrestris, homo caelestis. Sicut enim missum in ignem ferrum, totum ignis efficitur : sic Paulus charitate succensus, totus effectus est charitas. » Idem rursus : « Misit Christus Apostolos, quasi soli radios suos, quasi rosa suavitates odoris sui, quasi ignis scintillas suas : nam sicut sol in radiis apparet, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis aspicitur, sic in illorum virtutibus Christi potentia agnoscebatur. »

17. IN LATERIBUS TABULAE DUAE INCASTRATAE FIENT, QUIBUS TABULA ALTERI TABULAE CONJECTURAE

— q. d. Singulae tabulae duabus sui partibus excavabuntur, ut vicina in eas per partem sui prominentem, quasi per manum, ut habent Hebraei, subintrare possit, itaque illi connecti (2). Haec incastratae, vel commissurae tabularum significant humilem charitatem, quae Apostoli et Sancti eorum sequaces invicem juncti et devincti sunt. Ita Beda.

22 et 23. AD OCCIDENTALEM VERO FLAGAM TABERNAULI FACIES SEX TABULAS, ET RURSUS ALIAS DEAS, QUAE IN ANGULIS ERIGANTUR POST TERGUM TABERNAULI.

— q. d. Tabernaculum ad Occidentem habebit octo tabulas, ut dicitur vers. 23, ita tamen ut sex integrae sint, scilicet sesquicubitales, duae vero reliquae sint tantum semicubitales : nam cum latitudo tabernaculi deberet esse 10 cubitorum, sex autem tabulae tantum darent 9 cubitos, hinc illis sex additae sunt duae aliae minores, videlicet utrinque una medium habens cubitum, ut ita decimus cubitus latitudinis tabernaculi per eas compleretur ; quae proinde in angulis erectae dicuntur, quia una latus Meridianum, altera Aquilonare tangebant : ipsae denique cum sex reliquis dicuntur tabulae post tergum tabernaculi, id est ad latus Occidentale tabernaculi, quod tangebant Sanctum sanctorum : nam pars anterior et Orientalis tabernaculi nullas habebat tabulas, sed patebat, quia ibi erat ingressus in tabernaculum.

Anagogice, octo haec tabulae post Sanctum sanctorum significant octo beatitudines, quae post hanc vitam merentibus easque hic prosequentibus succedent et obviant. Ita Rupertus.

(2) Collato vers. 19, censent alii hujusmodi indictionibus (gall. rainures) et dentibus (gall. arêtes) assere non committi inter se et per latera, sed immitti extrema parte in huiusmodi. Hebr. est פתח, proprie manuum, sed h. l. cardines masculini, gall. tenons. Praecipitur deinde vers. 19, ut sint duae sub singulis tabulis bases, geminis hanc tabularum cardinalibus excipendis comparatae ; sive hinc bases singulis asseribus pro duobus eorum cardinalibus. Habebant igitur haec bases acuminatae, quibus cardines asserum masculini immitterentur

24. EAUTQUE CONJUNCTAE, — sex scilicet tabulae aequales, et quasi gemellae sorores : nam de aliis duabus minoribus paulo post loquitur (1).

Et UNA COMPAGO RETINEBIT. — Hebraice, eruntque omnes perfectae, id est omnino aequaliter nexae ad caput, id est sursum ad anulum unum, id est, quasi uno anulo referentur ; non enim vere anulo, sed incastraturis, ut dixi vers. 17, quasi annulis necabantur, quod nosier Interpres clare veritatem, « una omnes compago retinebit. »

25. FACIES ET VECTES DE LIGNIS SETIM QUINQUE AD CONTINENDAS TABULAS. — Illic agit de vectibus, qui ex omni, puta ex triplici latere erant quini, ut tabulas stringerent et continerent ; hinc sequitur hos vectes universim fuisse 15 : ter enim quinque faciunt 15 : quindecim, inquam, integri et commensurati longitudini vel latitudini tabularum ; sed quisque integer ex pluribus partibus constabat, praesertim in utroque latere longitudinis tabernaculi : nam cum longitudo esset 30 cubitorum, debuisse vectis unius ligui esse pariter triginta cubitorum, quante longitudinis vectes aut ligna vix reperirentur. Unus ergo vectis hic ex multis partibus constabat, videlicet si qui erant ad utrumque latus longitudinis, quod erat 30 cubitorum, hi singuli sex partibus integrabantur : nam quilibet partialis erat 5 cubitorum, ait Josephus. Partiales ergo hi invicem iungebantur et insecebantur caput unius cavo alterius, ut ossa in humano corpore invicem innectantur in modum pyxiditis, inquit Josephus.

28. QUI MITTENTUR PER MEDIAS TABULAS (non per ipsam spissitudinem tabularum, sed per dorsa earum transversim ; nam in earum dorsis erant anuli, per quos hi vectes immitterentur) A SUMMO USQUE AD SUBIMUM, — id est, ab extremo usque ad extremum. Ita Hebraei, qui sic habent : Et vectis quisque medius, supple ibit vel transibit, in medio tabularum, transiens ab extremo usque ad extremum ; quod Noster clare veritatem, « qui mittentur per medias tabulas ab extremo ad extremum. » Septuaginta, Chaldaei, Vatables et alii haec accipiunt de alio vecte medio transeunte ipsam crassitiam tabularum : de eo accepit et Noster, cap. xxxvi, vers. 33, ubi in Hebraeo penes eadem verba sunt quae hic, de quo ibi dicam.

Allegorice, quiaque hi vectes facti non ad portandum, sed ad tabulas continendas et astringendas, significabant Pentateuchum sive quinque libros Moysi, quibus tam Iudei olim, quam Christiani nunc in presenti vita ad fidem et virtutem,

(1) Gemellae sint (tabulae) ad locum inferiorem, id est, asseres angulares (duo latera habeant infra, quorum unum ad occidentalem, alterum ad septentrionalem vel meridionalem partem pertinent) ; et conjungi debent cum eis utriusque lateris asseres, sicut autem perfectae, obtusi scilicet, pariter superiore inde a primo anulo usque ad summum verticem asseres angulares, ut videlicet stragulae eis impositae eorumpanant. Ita ex Hebraeo Rosenmullerus. Alii aliter.

et ad spem remunerationis futurae accenduntur. Ita Beda, lib. II, cap. VII.

31. FACIES ET VELUM. — Describitur hic velum dividens Sanctuarium et Sanctuarium sanctuarium, id est dividens Sanctum et Sanctum sanctorum ; erat hoc velum oppannum Sancto sanctorum factum ex bysso, cocco, purpura et hyacintho, et atque appannum ad quatuor columnas factas ex lignis setim inauratis, quae columnae habebant capita aurea et bases argenteas. Secundo, quo spatio velum hoc sit constitutum Scriptura hic subdicit ; sed si ex templi, quod ad instar tabernaculi edificatum est, velo conjicere licet, Sanctum sanctorum tertiam tabernaculi partem occupabat, ita ut velum hoc tertiam hanc partem a reliquis divideret ; Sanctum ergo sanctorum undique quadratum erat : tam enim in longitudine, quam in latitudine habebat decem cubitos. Huc alludens S. Joannes, Apoc. XXI, 16, loquens de caelo empyreo significat per Sanctum sanctorum : « Civitas, inquit, illa in quadro posita est. »

Mystice, hoc velum significabat, nos, qui sumus hic in atrio et Sancto, id est in Ecclesia militante, per fidem et anagogicam cognitionem speculari Deum et futura bona, quae sunt in Sancto sanctorum, id est in caelo. Unde in Christi passione hoc velum scissum est : quia Christus sua morte nobis aditum ad caelum, et clarum Dei visionem aperuit.

S. Augustinus, serm. 18 super Joan. : « Ambula, inquit, per fidem, ut pervenias ad spem ; spes non aedificabit in patria, quoniam fides non consolatur in via. » Idem rursus : « Quid est fides, nisi credere quod non vides ? Unde et quomodo capitur Trinitas ? recte, o homo, interrogas ; ideo bene creditur, quia cito non capitur : nam si cito caperetur, non esset opus ut crederetur, quia videretur. » Hoc est quod ait Apostolus, Hebr. xi, 1 : « Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. » Hinc rursus S. Augustinus, in lib. De Trinitate : « Aufer, ait, argumenta, ubi fides quaeritur ; in ipsis gymnasiis suis jam dialectica tacet : piscatores credunt, non dialecticis. » Etsi Bernardus in Cant. : « Quid, ait, non inveniat fides ? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima, ipsam denique eternitatem suo illo vastissimo sinu quodam modo circumcludit. »

Hinc rursus Apostolus Hebr. x, 20, per velamen accipit carnem Christi, quae ejus divinitatem velabat, quaeque instar veli in passione scissa, viam in caelum patefecit. Velum hoc factum est ex hyacintho, purpura, bysso, coccoque his tincto, opere plumario, quia caro Christi ex purpureo Beipare Virginis sanguine, opera Spiritus Sancti pulcherrima membrorum varietate est composita. Unde Psalm. cxxxviii, 15, quod nos habemus : « Substantia mea in inferioribus terrae, » hebraice est, acu pictus sum, hoc est, ut Pagninus exponit, variis membris formatus sum, scilicet instar ves-

Vers. 31. Velum dividens Sanctuarium et Sanctuarium sanctuarium.

Sanctum sanctorum erat quadratum.

Mystice velum primo, est fides.

Secundo, humanitas Christi.

tis phrygionice; « in inferioribus terra, » id est in matrice matris, » id est in loco recondito et subterraneo. Campensis exponit, « velut lapetum e nervis et venis contextus sum in utero matris. » Loquitur Psaltes de formatione hominis ejuslibet, sive embryonis in ventre matris. Si corpus ejusvis hominis velut phrygionica vestis acu pingitur, quid de Christi corpore dicemus, cujus phrygio fuit Spiritus Sanctus? quid vero de anima? quid de tota humanitate? quam pulchra celestium charismatum varietate contexta, velut holoserica vel aurea vestis splendescit? Pinxit enim in ea summus artifex, primo, omnes scientias et veritates: habet enim anima Christi triplicem scientiam, scilicet beatam, infusam et acquisitam; secundo, omnem prudentiam et sapientiam; tertio, omnes virtutes, naturales, supernaturales et theologicas; quarto, omnes gratias gratis datas; quinto, omnem glorie varietatem, omnesque dotes gloriose beatitudinis (1).

33. INSERATUR AUTEM VELUM, etc., QUO ET SANCTUARIUM ET SANCTUARIA DIVIDENTUR, — g. d. Velum hoc dividit Sanctum a Sancto sanctorum, cujus deinceps vasa describit. Sanctum sanctorum expressum erat symbolum cœli emptyet, viteque æternæ, quam pulchre describit Vigilantius, in Vita Epileti presbyteri et Astionis monachi Martyrum, Astionis matri adhuc Centili. Cum enim diceret mater: « Quæ dicitur regio illa, quo perrexit dulcissimus meus et unicus Astion? » Vigilantius respondit: « Regio robustorum, seu fortium virorum. » Et mater: « Sunt aliqui homines ibidem commorantes? » Vigilantius respondit: « Plures et valde nobiles habentur, quorum possessio paradisi dicitur, quorum tabernacula ex lumine sunt constructa, quorum vita Deus est, et conversatio immortalis exiit; quorum vestes sanguine sunt respersæ, et in capite coronæ ex auro purissimo cum gemmis variis fabricate habentur. Sed et Rex nimium potentissimus, ac metuendus est in eadem regione, cujus nomen Deus decem, et Dominus dominantium appellatur; cujus nuntii Angeli dicuntur justitie, quorum vestis una est omnibus, et tactus eorum igni assimilatur urenti. Sed et senatus hujus Imperatoris valde clarus habetur; et media pars Prophetæ nuncupatur, alii vero Apostoli pronuntiantur. » Deinde ipsam civitatem ita describit: « Sed et civitas istius Regis valde est præclara, nomenque ejus Christicolis pronuntiat, cujus murus ex auro purissimo est constructus, habens portas duodecim, et in ipsis singule dependunt margarite, atque singuli ex senatoribus per singulas sedent indesignant. Et prima quidem porta dicitur Petri, secunda Pauli, tertia Andrea, quarta Iohannis, quinta Jacobi, sexta Philippi, septima Bartho-

(1) Pro capita hebr. est דָּרָב, quod Rosenmullerus vertit unctis, ex quibus aulea in columnis suspendebantur.

Iohanni, octava Thoma, nona Matthæi, decima Thadæi, undecima Simonis, duodecima Matthæi. » Denique ejus templum et Sancta sanctorum ita depingit: « Sed et templum mirificum est in ea, habens Sancta sanctorum et altare aureum, ante cujus conspectum vir quidam astat mirificus tenens decem chordarum psalterium, ac jugiter ibi degentes ad laudem Regis illius cohortatur dicens: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum omnes angeli ejus; laudate eum omnes virtutes ejus. Hujus itaque nomen, David filius Jesse pronuntiat. Sed et plateæ hujus civitatis ex auro purissimo sunt strate; cujus fluvius vitam æternam emanat, cujus pomifera per singulos menses reddunt fructus suos, et folla eorum ad medicamentum procedunt animarum; cujus lumen inenarrabile est, et portæ nunquam clauduntur, eo quod nunquam ibi nox erit, nec ulla tenebræ habentur; sed semper gaudium, et perpetua lætitia ibidem jugiter commoratur. »

Quare merito S. Antonius suos hortabatur dicens: « Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cum humanæ vite spatia æternitati comparata, brevissima sint ac parva. » Ita exorsus paululum siluit, et admiratus nimiam Dei largitatem, rursus adiecit, dicens: « In presenti hac vita æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec majora recipit ab emente qui vendit; promissio autem vite sempiternæ villi pretio comparatur. Scriptum est enim: Dies vite nostræ septuaginta anni; si autem multum, octoginta: quidquid reliquum est labor et dolor est. Quando ergo octoginta, aut centum, ut multum, annis laborantes in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro; sed pro annis prædictis, omnium nobis sæculorum regna tribuentur. Non terram hereditabimus, sed cœlum: corpus quoque corruptum relinquentes, illud cum incorruptione recipiemus. Ergo, filii, non vos aut lædum defatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. Non sunt enim condigne passionibus hujus temporis, ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. »

S. Maria d'Oignies, teste Cardinali Vitriaco in ejus Vita, cum vixisset vitam angelicam, concepit revelationem suæ salutis et gloriæ, hisce verbis: « Ibis in Sancta sanctorum. » Cumque illa rem intelligeret, non verba, utpote Latina, dicebat assidue jubilans ancillæ suæ: « Ibis in Sancta sanctorum, dulcissima Clementia (hoc erat ancillæ nomen). Et quid sunt Sancta sanctorum? » nec aliud dicere poterat, ebria gaudio, notes et dies, nec comedere, nec bibere.

Iline monasteria olim, in quibus agebant monachi, semoti a rebus terrenis, vitam cœlestem, cœlo inhiantes, vocabantur Sanctuaria, ut patet ex Vita S. Euphrasie. Ita S. Arsenius pannum habebat in sinu, ad tergendum juges lacrymarum, quæ

ob desiderium vite æternæ ex oculis ejus defluebant.

Unde S. Hieronymus S. Paulam quinque monasteriorum in Palestina fundatricem, imo monacham, et monacharum ductricem, recensitis miris ejus et celestibus virtutibus, ita in cœlum usque prosequitur: « Cœterum, illa implevit cursum suum, fideique servavit, et nunc fruatur corona justitiæ, sequiturque Agnum quocumque

II Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

III Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

IV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

V Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VI Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VIII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

IX Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

X Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XI Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XIII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XIV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XVI Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XVII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

ob desiderium vite æternæ ex oculis ejus defluebant. Unde S. Hieronymus S. Paulam quinque monasteriorum in Palestina fundatricem, imo monacham, et monacharum ductricem, recensitis miris ejus et celestibus virtutibus, ita in cœlum usque prosequitur: « Cœterum, illa implevit cursum suum, fideique servavit, et nunc fruatur corona justitiæ, sequiturque Agnum quocumque

II Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

III Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

IV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

V Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VI Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

VIII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

IX Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

X Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XI Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XIII Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XIV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

XV Tit. ut videret. Sicut audivimus, ita et vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret. Desepit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est; ut nunc albis vestimentis uteretur, et diceret: Scidisti saccum meum, et induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, et potionem suam cum fletu miscbat, dicens:

Ps. xlv. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorum vesceretur, et ea-neret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus, » et: « Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. »

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur altare holocaustorum cum suis vasis, craticula et vectibus. Secundo, vers. 9, describitur atrium tabernaculi cum suis columnis, et velis quibus circumcirca cingebatur. Tertio, vers. 20, describitur oleum lucernarum, earumque accensio.

1. Facies et altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine. 2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt, et operies illud aere. 3. Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinae, et ignium receptacula: omnia vasa ex aere fabricabis. 4. Craticulamque in modum retis aeneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli aenei, 5. quos ponet subter arulam altaris; eritque craticula usque ad altaris medium. 6. Facies et vectes altaris de lignis setim duos, quos operies laminis aeneis: 7. et inducet per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. 8. Non solidum, sed inane et cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est. 9. Facies et atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine. 10. Et columnas viginti cum basibus totidem aeneis, quae capita cum caelaturis suis habebunt argentea. 11. Similiter et in latere aequilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnae viginti, et bases aeneae ejusdem numeri, et capita earum cum caelaturis suis argentea. 12. In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, et columnae decem, basesque totidem. 13. In ea quoque atrii latitudine, quae respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt. 14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres et bases totidem: 15. et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnae tres, et bases totidem. 16. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho et purpura, coeque bis tineto, et bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem. 17. Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, et basibus aeneis. 18. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bysso retorta, et habebit bases aeneas. 19. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caeremonias, tam paxillos ejus quam atrii, ex aere facies. 20. Praecepit filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum parisimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper, 21. in tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron et filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filiis Israel.

Vers. 1. 4. FACIES ET ALTARE DE LIGNIS SETIM. — Nota: Describitur duplex erat altare: unum thymiamatis, quod erat in Sancto, ad adolendum in eo mane et vespere thymiana Deo; alterum holocaustorum, in quo holocausta et quaevis sacrificia Deo immolabantur et cremabantur. Unde hoc altare non erat in tabernaculo, sed ante illud, in atrio sub dio positum, propter ignem, fumum et nidorem victimarum.

Secundo, hoc altare factum erat de lignis setim, quae aeneis tabulis interius et exterius tegebantur, ne ab igne lederentur.

Tertio, altare hoc longum erat cubitos quinque, totidem latum, altum tres, ut sacerdotes facile ad illud possent pertingere. Salomon vero in templo majus fecit altare; nam, ut dicitur II Paral. cap. IV: «Fecit altare aeneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis, et de-

Secundo, erat ex lignis setim.

Tertio, longum erat cubitos quinque, latum tres.

cem cubitorum altitudinis. » Rursum ex quatuor altaris hujus aenei angulis prodibant quatuor cornua aenea, et prominebant instar obelisci.

Quarto, altare hoc interius cavum erat, sed tamen vel terra, ut vult Abulensis et Richardus, vel potius lapide insecto et impolito, ut vult Riber, implebatur usque ad sui medium: sic enim jussu Domini, Exodi cap. XX, vers. 24; itaque Mosen et Salomonem fecisse patet I Machab. cap. IV, vers. 58. In altari ergo hoc alto tres cubitos, lapidum structura ad dimidium, id est ad cubitum cum dimidio ascendebat; deinde illi superponebatur arula craticulae, de qua jam dicam; circumcirca vero ambiebatur tabulis setim aere obductis.

Quinto, altare hoc habebat superne craticulam aeneam, in modum retis foraminibus plenam; craticula haec totam latitudinem et longitudinem altaris superne occupabat: erat proinde longa pene quinque cubitos, et latam totidem: haec enim erat longitudo et latitudo altaris. Huic craticulae victimae imponebantur, ut a subjecto igne in altari (erat enim cavum, ut dixi) cremarentur, et eorum cinis per foramina craticulae sub altare decideret; unde ex craticula haec pendebat arula aenea, sive foculus aeneus interius in medio altaris, puta super lapidum structuram, de qua paulo ante dixi. In hac arula per catenulas appensa ad quatuor cornua altaris, ponebantur ligna et ignis ad cremandas carnes, quae in superiori craticula ponebantur.

Sexto, verisimile est altare hoc ad latus Orientale habuisse fenestram, per quam cineres extraherentur, et ligna super arulam sive focum ponerentur, et ad hoc aliosque usus habebat forcipes, fuscinae, lebetes, et ignium receptacula. Ita Beda, de quo plura suo loco, vers. 4.

Septimo, altare hoc habebat quatuor annulos aeneos, per quos duo vectes, ex lignis setim aere cooperitis, inserebantur ad portandum altare. Totidem annulos et vectes, distinctos ab annulis et vectibus altaris, habebat ipsa craticula altaris; eximebatur enim et separabatur craticula ab altari, ut seorsim portari posset.

Octavo, in hoc altari mane et vespere quotidie, primo immolabatur agnus, quasi jure sacrificium, deinde aliae victimae, vel volivae, vel spongiae, vel ex lege ob festum incidens proceptae. Hinc Deus ignem de celo misit, quem voluit in hoc altari a sacerdotibus lignis appositis jugiter alii et foveri, ne unquam exstingeretur, ut semper paratus esset ad victimas cremandas, Levit. cap. VI. Denique altaris hujus figuram expressam vide apud Vialpando, lib. IV De Temp., cap. LXXV.

Allegorice, hoc altare ligneum significabat crucem Christi, in qua quasi in ara Christus est immolatus: unde altare hoc erat extra tabernaculum in atrio, quia Christus extra castra, ut ait Apostolus, Hebr. cap. XV, puta extra Jerusalem, passus est.

Secundo, factum est ex lignis setim, quia tam crux quam caro Christi, non vidit corruptionem. Rursum, aere obductum, quia aere sonorum significat praedicationem crucis Christi: est etiam aere symbolum fortitudinis crucis Christi, quae omnes daemonis, mundi et peccati viros contrivit.

Tertio, habet quatuor cornua, quia crux Christi per quatuor plagas, toto orbe praedicata ab Apostolis et diffusa est: «In omnem enim terram exivit sonus eorum.»

Quarto, altare hoc intus vacuum erat, sed terra vel lapidi impositum, quia crux Christi defixa est et imposita monti Calvariae.

Quinto, craticula, in qua igne supposito carnes victimae cremabantur, significat acerbissimos Christi dolores, in quibus in cruce pro nobis tum dolore, tum amore tostus est, juxta illud Paul. CI: «Ossa mea sicut cremum aruerunt.» Quod S. Hieronymus verit, ossa mea quasi fricta contabuerunt; S. Augustinus, ossa mea tanquam in fraxino confrita sunt; alii, ossa mea tanquam focus, aut torris adusta sunt.

Sexto, in latere Orientali altaris erat fenestra. Sexto, in latere Orientali in qua situs erat Paradisus terrenus, peccatum Adae provenit, quod doloribus et cruciatibus Christi malarum et fomenta ministravit.

Septimo, quid sint annuli et vectes, dicam in tropologia.

Octavo, in hoc altari immolabatur quotidie agnus, quia in cruce immolatus est Christus, qui est agnus occisus ab origine mundi. In hoc altari ardet jugiter ignis divinus, juxta charitas Christi in cruce non fuit extincta, sed magis adaucta exarsit, omnesque Martyres et fideles ad crucem et mortem cum Christo, et pro Christo subeundam accendit.

Tropologie, altare holocausti est cor hominis, se per penitentiam macerans vitiaque sua mortificans, et Deo immolans; altare hoc est in atrio, quia prius excrecenda est mortificatio, et passio-num compressio, quam ad altare thymiamatis, quod est in Sancto, id est, ad Dei amorem et unionem, possis accedere. Rursum, ignis quod thymiana in altari aereo incendebatur in sancto, deferbatur ex altari holocausti, quia orationis fervor et ardor, ex carnis et passionum jugi mortificatione promanet. Quare qui orationi incumbit et negligit mortificationem, perinde facit atque si qui sine igne vellet aromata incendere.

Penitentiae aequae ac mortificationis exemplar fuit S. Magdalena, quae, ut ait S. Gregorius, hom. 33 in Evang., «quod habuit in se oblectamenta, tot de se inventi holocausta: convertit ad numerum virtutum numerum criminum, ut totum serviret Deo in penitentia, quidquid ex se Deum contempserat in culpa.»

Hinc secundo, altare hoc factum est de lignis setim, id est, de puri cordis desiderio; aere ob-

Secundo,

Tertio,

Quarto,

Quinto,

Christus in cruce dolore et amore to-

Sexto,

Septimo,

Octavo,

Tropologie,

Primo,

Secundo,

ducitur, quia mortificatio non aurea est et fulgens, sed aenea, dura, finniens: quia tales non sunt adhuc plene mortui; unde percussi subinde sonant et murmurant.

Tertio. Tertio, tres cubiti altitudinis sunt fides, spes, charitas; quinque cubiti longitudinis sunt extensio patientiae; quinque cubiti latitudinis sunt extensio charitatis ad coercendos quinque sensus, ut serviant patientiae et charitati. Quatuor cornua sunt quatuor cardinales virtutes.

Quarto. Quarto, cavum est, id est, terra contagio vacuum, ut sanctum Dei ignem recipiat; sed lapidi, id est, duritiae et austeritatis vitae, constanter incumbit.

Quinto. Quinto, arula sunt mentis penetralia igne, id est charitate, fragrantia; ligna arulae imponuntur, cum piis cogitationibus mente concipimus; ignis additur, cum per gratiam Sancti Spiritus illis excitatur et inardescimus. Craticula in modum retis significat mortificationem debere esse jugem, et ex variis generibus connexam et contextam. Haec namque jugis et omnimoda mortificatio viros magnos et caelestes, heroes et duces efficit. Laudant Gentiles Agesilaum regem Lacedaemoniorum, quod cibo et somno dominaretur, frigori aequae ac aestivi se assuefecisset; quodque assidue in ore haberet, «ducem non mollitiae et luxu, sed tolerantiae ac fortitudinis debere subtilis antecire.» Itaque cuidam interroganti, quid boni leges Lycurgi Spartanis attulissent, respondit: «Contemptum voluptatum.» Admiranti ejus et Spartano- rum in vestitu et victu frugalitatem: «Hac, inquit, esemente metimus libertatem.» Hortanti ut aliquid de severitate victus remitteret, forte non habiturum eum alias occasionem mollius vivendi, respondit: «Ego vero me assuefecit, ut in nulla mutatione mutationem queram.» Senior etiam factus, eandem vivendi tenuit rationem, rogatusque cur in frigore sine tunica obambulet: «Ut, inquit, juvenes imitentur exemplum seniorum et principum.» Thasii offerebant ei farinae, anseres, bellaria, placentas, etc.: ipse tantum farinae accepit, reliqua in servos distribuit, quaerentibusque causam, dixit: «Qui virtutem colunt, non admittunt tales gulae delicias; aliena enim a liberis ea sunt, quibus servorum ingenia allicitantur.» Idem dicebat, «mallo se vincere cupiditates, quam hostium exercitum; melius est enim conservare libertatem, quam eam aliis adimere.» Testis est Plutarchus in ejus Vita.

Quid jam faciat Christianus? dicat cum S. Paulo, II ad Corinth. cap. IV: «Propter quod non desicimus, sed licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.» Et alibi: «Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis, sive jugulationis, ut legit Tertullianus. Imitetur magnum illum Arsenium, qui rogatus cur aquam rarius mutaret, cum fectore totam cellulam inficeret, respondit: «Lubens fectorem hunc exci-

pio in locum odoramentorum, quibus in palatiis regum ful olim oblectatus, ut in die iudicii de inenarrabili illo gehennae fectore liberet me Dominus.» Audi S. Bernardum, in *serm.*: «Quod, inquit, martyrium gravius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas pretiosas algere, paupertate premi inter divitias quas offeri mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster appetitus? Propterea pauperibus et pariter Martyribus regnum colorum promittitur, quia paupertate quidem emittit, sed in passione pro Christo absque dilatione percipitur.»

Sexto. lebetes cinerum sunt memoria passio-^{Sexto.} nis et mortis Christi ac Martyrum, qui exemplo suo hanc viam crucis et mortificationis praevenerunt; fuscinae, forcipes et ignium receptacula, sunt praecones et sancti Doctores, qui hunc sacrum mortificationis ignem in nobis assidue fovent et accendunt.

Septimo. annuli et vectes sunt dona Spiritus ^{Septimo.} Sancti, quibus omnis labor et dolor penitentiae dulcescit, ut iis ad dura et ardua quasi vehi et impelli videamur.

Octavo. victimae hic immolatae sunt concupiscentiae variae, ad quas cremandas jugiter ignem charitatis in corde fovere oportet. Ita Beda, lib. II *De Tabernaculo*, cap. XXI.

Audi S. Gregorium, hom. 22 in *Ezech.*: «Quid ^{Tempore} est, ait, altare? nisi mens bene viventium, qui peccatorum suorum memores lacrymis se lavant, carnem per abstinentiam macerant; ubi ex merore compunctionis ignis ardet, et caro consumitur, juxta illud Apostoli, *Rom.* XII: Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem; hostia vivens est, corpus hominis afflictum: hostia, quia jam huic mundo est mortuum; vivens, quia cuncta quae praevalent bona operatur; sed alia compunctio est quae per timorem nascitur, alia quae per amorem.»

Befinde adaptans haec ubique altari, scilicet holocaustorum et thymiamatis, sic pergit: «Unde et in tabernaculo duo altaria fieri jubentur, unum exterius, alterum interius; unum in atrio, aliud ante arcam; unum aere cooperitum, aliud auro; in aere cremantur carnes, in auro incenduntur aromata. Multi enim plangunt mala quae fecerunt, et incendunt vitia igne compunctionis, quorum adhuc suggestiones in corde patiuntur; quid isti nisi altare sunt aereum? in quo carnes ardent, quae adhuc ab eis carnalia opera planguntur. Alii vero a carnalibus vitis liberi, amoris flamma in compunctionis lacrymis inardescunt, supernis jam interesse civibus concupiscunt, regem in deo suo videre desiderant, et hinc quotidie ex ejus amore non cessant; quid isti nisi altare sunt aereum? in quorum corde aromata incensa sunt, quia virtutes ardent; sed hoc altare aereum est ante velum, quia Sanctorum corda per sanctum desiderium in illum ardent, quem adhuc revelata facie videre non possunt.»

Ita S. Franciscus rogatus, «quoniam preces Deo essent gratiores? Ille, ait, quas propriae carnis comitatur mortificatio.» Pulchre Billius in *Emblem.*:

At ubi na fructus pote claudo vota sequantur,
Fec tua cum viliis ut caro morte cadat.
Ara duplex templi quondam hoc sine voce dicebat:
Tunc una, at cassata altera habebat oves.
Obstitit hic casus pecudes, qui membra necavit:
Qui pia vota facit, thus dedit ille Deo.

DE LIGNIS SETIM. — quoad tabulas ambientes. Nam interius in imo, altare hoc, usque ad sui medium, pretium erat lapide insecto; superius vero per totum craticula aenea tegebatur: quare hoc altare ex setim simile erat ciste quadratae, quae fundo et operculo caret, et interius vacua est.

Porro tabulae haec setim densis laminis aeneis operiebantur, ne ab igne vicino lederentur; imo non improbabilius censet Lipomannus, per miraculum tam tabulas ab igne, quam sacrificia a muscis illaesa servata fuisse. Unde et idololatras, qui in suis sacrificiis a muscis vexabantur, ad eas abigendas colebant deum Beelzebub. S. Hieronymus in *Ezech.* XII, et alii apud Bedam censent ex paradiso terrestri allatum fuisse hoc lignum setim, fuisseque simile amianto lapidi, qui igne non laeditur, sed purior evadit, de quo dixi superius.

Vers. 2. 2. CORNUA AUTEM PER QUATUOR ANGULOS EX IPSO ERUNT. — «Cornua,» id est anguli prominentes instar cornuum, ad ornatum altaris, non aliunde, sed ex ipso altaris aere continuo opere ducuntur.

Vers. 3. 3. FACIESQUE, etc. FORCIPES. — Hebraice פנים *tam*; Septuaginta *cooperimenta*, alii scopos vertunt, radix פנים *tam* significat remove: unde *tam* instrumenta sunt quibus aliquid accipimus aut removemus, ut sunt forcipes et batilla, id est paleae, quo modo noster Interpres vertit, *Num.* IV, 14. Putat Pagninus nostrum Interpretem, puta S. Hieronymum, hoc nomen *tam* in libris *Regum* et *Paralit.* nunc vertere seutra, nunc trullas, nunc creagrae, nunc tridentes.

Verum non satis perspexit mentem et morem S. Hieronymi et S. Scripturae, quae neque hic, neque alibi, omnino simul vasa tabernaculi aut templi distincte enumerat; unde passim omittit operentia ollarum et lebetum, sed jam haec, jam illa ponit. Quod videns S. Hieronymus in versione sua non reddidit verbum verbo, neque se astrinxit Hebraeae vasorum enumerationi praesentis loci, praesertim si ejus alio loco meminisset; sed indifferenter aliqua vasa quae tabernaculo esse sciebat, expressit, reliqua generali clausula complexus, dicendo: «Et caetera vasa.»

Porro hoc loco phialas omisit, quae in Hebraeo exprimitur, quia eas nominarat cap. XXI, 29, ubi proprius erat earum locus: neque enim in

altari holocaustorum, sed in mensa panum positionis haec phialae reponebantur, ut inde effunderentur quando iis opus erat, ad libandum in altari holocaustorum.

ATQUE FUSCINULAS. — quibus caro olla extrahitur. Unde Septuaginta vertunt, *creagrae*, accipienda carne, sive tridentes essent, sive unius dentis. Unde noster Interpres nomen Hebraeum מוצלגות *mutzaleget*, vertit, *fuscinulas*, *tridentes*, et *unicinos*, id est, fuscinulas tam trium dentium, quam unius.

ET IGNIUM RECEPTACULA. — puta vasa ad capiendas prunas. Unde aliqui vertunt, *thuribula*; Septuaginta, *focum*: serviebant haec vasa inter alia ad hoc, ut in illis ignis sanctus ex altari holocausti haustus, ad altare thymiamatis vespere et mane, ad incensum in iis adolendum, deferretur; nam, uti dicam cap. XXX, incensum non immediate in ipso altari, sed in hisce thuribula altari impositis adolebatur. Ita Beda lib. II, cap. XI.

4. CRATICULAEQUE IN MODUM RETIS AENAE. — Hebraei, Abulensis et Lyranus putant hanc craticulam non immitti solitam intra altare, sed fuisse per ejus circuitum, tanquam zonam quamdam elevatam cubitum unum cum dimidio, usque ad altaris medium, idque ad altaris duntaxat decorum et pulchritudinem. Verum haec sententia repugnat textui S. Scripturae, quae hanc craticulam non intra, sed supra altare ponit.

Dico ergo: Craticulae haec tegebant superiorem partem, sive superficiem altaris, ita tamen ut commode posset intra altare inferri et extrahi, cum opus esset. In hac craticula victimarum carnes comburendae imponebantur, ac proinde ipsa tota erat aenea, factaque in modum retis; ab hac craticula pendebat arula, ejusdem et longitudinis et latitudinis, cujus erat craticula. Arula haec per longos aeneos clavos, vel potius virgas aut laminas, superiori craticulae erat annexa. Ita ut inter craticulam et arulam interjectum esset spatium cubiti cum dimidio: erat enim haec craticula in medio altaris, ut dicitur cap. XXXVII, vers. 4; altaris autem altitudo erat trium cubitorum, unde et craticula ad medium altaris pertigisse dicitur hic vers. 5, non per se, sed per arulam hanc sibi annexam; erat enim haec arula quasi fundus craticulae, in quo quasi finiebatur corpus ipsius craticulae (1).

Haec arula erat tanquam focus, in quo ignis ardebat, lignaque et imponebantur ad comburenda sacrificia craticulae imposita; ac proinde erat tota aenea, uti et ipsa craticula. Hinc et verisimile est fonsatam, sive ostium in latere altaris fuisse, per quod ligna immitterentur, et cineres ac carbones extraerentur, ut ex Cassiodori descriptione tradit Beda, lib. II, cap. XII, et

(1) Pro arula vers. 5, in hebr. est כרכב, *ambitus*, seu desambulorum, satis latum, altare ambiens, ut in eo versantes ministri obirent munia sua, sive struendo foco, sive componendo membra victimae comburenda.

Vers. 4.

Craticulae
non ante
libat,
sed in
altari
reponuntur.Arula
sive
foculi
desambulorum.

Richardus de S. Victore, licet Ribera hoc ostium neget : Quia, inquit, poterat craticula sursum extrahi, et tunc arule ejus ligna imponi. Sed hoc difficile et molestum fuisset, praesertim cum craticulae jam impositae erant victimas; saepius enim isdem victimis subjicienda erant ligna, ut illae totae cremarentur : unde et saepius in eadem victima oportuisset craticulam eximere.

Rursus, in arula haec erant quatuor annuli aenei, quibus duo veteres inserebantur, ad eam cum craticula seorsim a tabulis altaris portandam. Erant autem hi annuli in quatuor infimis arulae extremitatibus, ideoque hic vers. 5, dicitur esse subter arulam.

Ligna partim arulae, partim craticulae imponebantur.

Hinc patet non esse verum quod censuit Abulensis et Vilalpando, lib. IV De Templo, cap. LXXXI, scilicet, ligna ipsa non arulae seu foculo, quem ipsi negant, sed altari sive craticulae superne imponi, eisque carnes victimas cremandas superponi debuisse. Ex dictis enim constat ligna fuisse imposita igni, qui erat sub altari in arula : non tamen nego ligna etiam ipsi altari sive craticulae imposita fuisse, praesertim si victima esset magna, eaque ob victimarum multitudinem cito cremanda et consumenda esset; nec enim ignis per rete craticulae refractus et retusus sat habebat virium ad victimas majores statim comburendas; satis autem virium habebat ad holocaustum jage vesperinum consumendum : hoc enim tota nocte lento igne cremari debebat, ut patet Levit. vi, 9.

Denique, circa altare hoc erat maxima multitudo sacerdotum et Levitarum, praesertim in festis, cum multae immolandae essent victimae. Alii enim eas mactabant, alii excoriabant, alii secabant, alii lavabant, etc., sed miro omnes silentio et reverentia. Audi Aristeam, lib. De Septuaginta Interpretibus : « Silentium vero tantum inest, ut, cum septingenti fere ministrorum continuo adsint, et offerentium libamina multitudo sit ingens, nec unum quidem hominem in loco versari putes; summa namque veneratione cuncta et magna Dei pietate perficiuntur. »

Silentium et reverentia sacrificantium.

Vers. 8.

8. CAVUM INTRINSSECUS FACHES. — Ut scilicet in haec altaris cavitate, interius sit locus pro igne et lignis, ad cremandas carnes craticulae superpositas. Intellige altare hoc fuisse cavum usque ad sui medium : nam inde usque ad pavementum plenum erat terra, vel potius lapide insecto, uti jam dixi.

Vers. 9. Atrii tabernaculi.

9. FACHES ET ATRIUM TABERNACULI. — Nota : Atrium hoc factum est, ut undequaque ambitret tabernaculum et altare holocaustorum, tum ornatum, tum reverentiae causa. Tabernaculum ergo consistebat in medio atrii, quasi habitaculum gloriae Dei inter homines conversantis, eosque exaudientis et dirigentis, ut haec praesentia et provida gubernatione invitati Ilebret, solum Deum verum colerent et ad idololatria absternerent.

Secundo, erat sub

Secundo, hoc atrium superne non erat factum, sed sub dio, quale cavedium vocat Daniel Bar-

harus in Vitruvium, lib. VI, cap. v; unde Vilalpando, lib. III De Templo, cap. XXV, pag. 201, atrium dictum putat a graeco ἀτρυον, quasi dicas, Aereum, in aere, sub dio : licet ali atrium dici velint eo quod a terra oriatur, quasi iterum vel aterium; alii vero, quod Atrium in Etruria primum atria ante aedes constructa fuerint. Hoc tamen atrium a lateribus per circumulum ambiebat tectoris, id est velis vel auleis ex bysso retorta factis, haecque vela erant murorum, vel parietum ipsi atrio. Porro suspensa erant haec vela ex columnis aeneis, quae vestitae erant argenteis laminis, et capitibus argenteis, hasibus vero aeneis.

dis. Atrium quod dicitur, supra dicitur, supra dicitur.

Vela atrii.

Tertio, atrium erat quadratum, vel potius quadrangulum; erat enim longum 100 cubitis, latum 50, altum 5, ut patet vers. 18; cingebatur sexaginta columnis aeneis, puta 20 a latere Meridiano, 20 ab Aquilonari, 10 ab Occidente et 10 ab Oriente; una vero columna distabat ab alia 5 cubitis : porro in columnis eminebant paxilli, id est clavi, et quibus tentoria, id est vela, suspendebantur, uti dixi.

Tertio, atrium longum erat centum cubitis, latum 50, altum 5.

Quarto, atrium in ingressu habebat, inquit Philo et Abulensis, 80 cubitos longitudinis usque ad tabernaculum, et totidem latitudinis, ut caperet populum. Erat enim hoc atrium locus orationis populi : unde ab Evangelistis et a Josepho vocatur templum. In hoc enim atrio versatus est et donavit Christus, ex eoque vendentes et ementes eiecit : nec enim Christus unquam ingressus est tabernaculum, vel Sanctum; hoc enim solis sacerdotibus Aaronicis ingredi licebat. In hoc ergo atrio laici orabant, offerebant sacerdotibus suas victimas, spectabant sacrificia, et ex iis epulabantur, comedentes victimas pacificas coram Domino, id est coram tabernaculo, quod erat quasi domus Dei, ut patet Deuter. xii, 7, et cap. xvi, vers. 11; nunquam enim laici accedere poterant ad atrium sacerdotum, ac consequenter nec ad altare holocaustorum quod in eo erat. Denique ad ostium hujus atrii perperam, leprosi alique immundi lustrabantur et expiabantur.

Quarto, atrium erat templum populi.

Quinto, in atrio hoc erat labrum seneum et altare holocaustorum, in quo omnes victimae immolabantur.

Quinto, in atrio erat labrum et altare holocaustorum.

Sexto, tabernaculum unum tantum habebat atrium, in quo tamen verisimile est sacerdotibus et Levitis proprias stationes fuisse assignatas, juxta altare holocaustorum. Unde in templo Salomonis, ubi haec omnia pulcherrime fuerunt ordinata, duplex erat atrium, unum interius juxta tabernaculum, ubi erat altare holocaustorum, labrum aeneum, et statio sacerdotum; secundum autem exterius laicorum, quod a priori atrio sacerdotum Salomonis distinxit muro alto tres cubitos, ita ut laici ex suo atrio ultra hunc murum prospicere possent in atrium sacerdotum, ac videre sacrificia quae ibi peragebantur in altari holocaustorum, non tamen illud ingredi.

Quinto, in atrio erat labrum et altare holocaustorum. Sexto, atrium erat duplex : primum, sacerdotum; secundum, laicorum.

Septimo, nulli Gentilium vel immundorum licitum erat hoc atrium intrare sub poena mortis; erat enim atrium quasi templum populi, unde pro Gentilibus et immundis Herodes aliud atrium extrinseum edificavit et addidit, ut ipsi enim possent interesse sacris et sacrificiis. Addit Vilalpando in Ezech. tom. II, pag. 243, in templo Salomonis altare holocaustorum constitutum fuisse e regione atrii, ita ut aperta qualibet porta, Orientali, Meridionali, Aquilonari, ipsum altare et holocausta conspicerentur a populo per tres hasce portas, et consequenter a Gentilibus ex suo atrio, quod habebat tres portas, tribus portis atrii sacerdotum et populi ex aequo respondentes.

Septimo, immundi atrium intrare non poterant.

Mystice, atrium significabat fideles incipientes Deo servire, Sanctum proficientes, Sanctum sanctorum perfectos et beatos : unde in atrio erat labrum sive lavacrum, id est penitentia; et altare holocausti, id est mortificatio vitiorum. Ita Beda. Vide dicta cap. xxvi, vers. 4.

Tertio, atrium longum erat centum cubitis, latum 50, altum 5.

Atrium ergo hoc, est studium et studium virtutis. « In hac vita, ait S. Augustinus, epist. ad Marcellinum, virtus non est, nisi diligere quod diligendum est : id diligere, prudentia est; nullis inde averti molestiis, fortitudo est; nullis illecebris, temperantia est; nulla superbia, justitia est. » Et S. Ambrosius in Psalm. cxviii : « Nulla, ait, sine labore virtus est, quia labor est processus virtutis. »

Stimulus est, quem dat Seneca : « Una, inquit, res est virtus, quae nos immortalitate donare possit, et pares diis facere. » Virtutis ergo praemium est beata vita : nec sine virtute aliquem posse effici beatum, docuerunt Stoici. Unde Horatius, lib. III, Ode 2 :

Virtus repulsa nescia soridula, Intaminata fulget honoribus. Virtus recludens immeritis morti Caelum, negata tentat iter via.

Et Ovidius, lib. IV Trist. eleg. 3 :

Materiamque tuis tristem virtutibus imple, Ardua per praecipua gloria vadit iter. Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset Publici virtutis per mala facta via est.

Vi ad Via ad virtutem est exercitatio. Unde Hesiodus :

Ante civitatem dii sudorem posuerunt : Longa et ardua via ad ipsam, atque aspera primum; Postquam ad summum perveneris, facilis deinde erit.

Et Aristoteles, II Ethic. i : « Non a natura, ait, neque praeter naturam in nobis insunt virtutes; sed nati factae sumus ad eas, et percipiendas natura, et efficiendas consuetudine; » et cap. iii : « Virtus moralis omnis inheret voluptatibus ac doloribus, » hisce tolerandis, illis moderandis. Et lib. I, cap. x : « Nulla, ait, in re mortalium tanta inest firmitas, ut in iis rebus quae virtute

geruntur : multo enim scientiis ipsis sunt firmitiores et stabiliores; quarum ut quaeque praestantissima est, ita stabilis maxime. »

Pythagora vox est : « Optima vita nobis est diligenda, quam mox suavem efficit ipsa consuetudo. Dividae anchora sunt infirma, gloria etiam infirmior, corpus illidem, magistratus, honores : omnia haec imbecilla sunt, et viribus destituta. Quae ergo anchora sunt firmae? Prudentia, magnanimitas, fortitudo; eas nulla tempestas agitat. Haec Dei est lex, virtutem solam esse, quae potens solidaque sit : cetera omnia nugae esse et ineptias. » Tacitus, lib. IV Annal. : « Virtus, ait, est proprium hominis bonum. » Curtius, lib. VII : « Nihil, ait, tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti. » Stoicorum dogma est, « nihil esse expellendum praeter virtutem, nihil fugiendum praeter vitium. »

Theodata meretrix Socrati insulans : « Ego, ait, multum te antecello. Nam cum tu neminem ex meis a me possis abalienare, ego cum libitum est, tuos omnes ad me voco. » Cui Socrates : « Non mirum est hoc : tu siquidem ad decivem trahitem omnes rapis, ego vero ad virtutem cogo, ad quam arduus et plerisque insolitus est ascensus. »

Idem respondit Thomas Morus Luthero jactanti suorum assecularum copiam.

Antisthenes aiebat vitium esse rem operum, non verborum.

Virtus ex viro appellata est, ait Cicero; virilis ergo animus viros et virtutem decet.

Agapetus Diaconus apud Justinianum : Sicut, ait, qui scalas conscendere creperunt, non prius desistunt ab ascensu, quam supremum attingerent gradum : sic virtutis studiosus semper alius scandere conabitur.

Philo, lib. De Plant. Noe : Sicut, ait, oriens sol totum caelum radiis illustrat : sic etiam virtutes suis in homine radiis, ubi mentem totam penetrarint, eam effluunt lucidissimam. Idem, lib. I Allegor. : Sicut, ait, in animali prima pars est caput; secunda, pectus; tertia, inguen; et in anima, prima pars est rationalis; secunda, irascibilis; tertia, concupiscibilis : ita virtutum prima est prudentia, quae caput et rationem dirigit; secunda, fortitudo, quae iram componit. Pectus habet; tertia, temperantia, quae circa inguen et partem concupiscibilem occupatur.

Haec Gentiles et Judei de virtute morali et naturali; quid Christianum jam dicet de virtute divina et supernaturali, quae opus est gratiae Dei? sine hac enim nemo tendere potest ad Sanctum sanctorum in caelis.

Jam ad textum veniamus, et difficultates quae in littera occurrunt, explicemus.

TENTORIA. — Ita passim hic vocantur vela vel aulea, quibus circumquaque tegebatur hoc atrium. Unde Septuaginta vertunt αὐλα.

10. ET COLUMNAS VIGINTI CUM BASIS TOTIDEM Vers. 10.

ENNEIS. — Hebraice, et columnas viginti, et bases viginti ex aere, scilicet facies. Nam columnae atri erant non lignee, sed aeneae, uti et bases. Unde non exprimitur hic aera earum materia, quam es; in columnis vero tabernaculi exprimitur alia earum materia, scilicet ligna setim, ut patet cap. XXVI, vers. 32 et 37. Ad haec, reneae fuisse atri columnas, non ligneeae expresse docet noster Interpres in fabrica tabernaculi, cap. XXXVIII, vers. 10 et 12. Fallitur ergo Philo, qui ait has columnas factas esse ex cedro, sic et tabulas tabernaculi ex cedro factas esse asserit: putat enim ipse setim esse cedrum.

Sicut ergo inter Sanctum et Sanctum sanctorum, erant quatuor columnae de lignis setim inauratis, sustentantes velum tegens Sanctum sanctorum; rursum, sicut in ingressu Sancti sive tabernaculi, erant quinque similes columnae, sustentantes velum tabernaculi: ita circum tabernaculum et atrium fieri hic iubentur 60 columnae aeneae, puta 20 a latere Meridiano, et 20 ab Aquilonari, 10 ab Occidente, et 10 ab Oriente, quibus vela suspendantur, quae atrium instar murorum ambiant et septiant.

QUE CAPITA CUM CAELATURIS HABEBUNT ARGENTEA. — Hebr. et Chald., argentea erunt capita columnarum cum caelaturis, vel circulis, qui scilicet circa columnas filis argenteis ducentur: nam Hebraeorum וו ווא clavam capitulum, vel caput clavi significat; unde et litterae ווא nomen est iditium. Nec repugnant Septuaginta, qui vertunt: και et κίρκαι κύκλοι, και αι φελλοι των σφαιρων περιεγραμμενων ἀργυριος, quod mirum est Complutensia biblia vertere, et sphaera earum, et forcipes earum erunt deargentatae argento: κίρκαι enim circulus est, quem Noster vocat caelaturam; φελλοι vero apud Vitruvium sunt prominentes seu frontati lapides, seu id quod in formice aut domo prominet, quemodo a simili forma prominentia columnarum capita vocant Septuaginta. Sic ergo verito Septuaginta, et circuli columnarum, et prominentia earum capita deargentata erunt argento, quod idem est cum eo quod habent Hebraea, Chaldaea et Noster, caelaturae ergo haec non erant incisiones aut insculpturae, sed laminae tenues, aut fila ambientia et gyrantia tum capita columnarum, tum corpus earum et bases; hoc enim significat Graecum κίρκαι, et Hebraeorum חַסְכִּים chaschukim, ut patet cap. XXXVIII, vers. 10 et 12. Ita Abulensis (1).

11. SIMILITER ET IN LATERE AQUILONIS (quod est latus longitudinis atri, aequa ut latus Meridianum illi oppositum) PER LONGUM ERUNT TENTORIA (vela ex bysso) CENTUM CUBITORUM. — Longitudo enim atri erat centum cubitorum; unde vela eius extendebantur 400 cubitis in longum, tam parte Australi, quam Aquilonari. Ea enim parte specta-

Columnae atri septuaginta.

batur eius longitudo, sicut latitudo eius spectabatur a parte Orientali et Occidentali; fuit ergo atrium quadrangulum: nam longitudo eius erat dupla ad latitudinem. Erat enim longum 400 cubitis, latus vero 50. Asserit Josephus tabernaculum in medio atri fuisse collocatum, quod aliqui praecise de medio geometrico intelligunt, ac proinde censent tabernaculum a parte longitudinis habuisse ante se, puta ad Orientem, 33 cubitos atri; post se ad Occidentem habuisse totidem cubitos ex alio: his enim 33 faciunt 70, quae addita ad 30 cubitos, quibus longum erat ipsum tabernaculum, faciunt cubitos 100, quae erat longitudo totius atri.

Verum quia 33 cubiti post tabernaculum fere fuissent frustra, et accidissent valde spatium anteri atri, quo fere confluebat populus ad sacra et sacrificia, quae fiebant ante tabernaculum in hac anteriori sive Orientali parte atri: nec enim spatium 33 cubitorum capere poterat tantum populum; hinc verisimilius est quod ait Philo, Abulensis et alii, tabernaculum aequali spatio distasse a tribus atri partibus, videlicet a duobus atri lateribus, et a tergo. Id spatium erat 20 cubitorum; ergo a parte anteriori habebat tabernaculum ante se atrium non 33, sed 50 cubitorum, quod ingentem capiebat populum. Adde enim ad hos cubitos 30 atri, 30 cubitos longitudinis ipsius tabernaculi, ac denique 20 cubitos atri post tabernaculum, complebis cubitos centum, quae erat longitudo totius atri.

Rursum tabernaculum in latere Aquilonari distabat ab atri columnis et ambitu viginti cubitis, et totidem in Australi; adde enim his 40 cubitis atri, qui utrimque ex vicinis consurgunt, 40 cubitos latitudinis ipsius tabernaculi, complebis 50 cubitos, quae erat latitudo totius atri.

Nota: Quilibet columna atri cum suo velo alta erat quinque cubitos, ut patet vers. 18: tabernaculum vero erat duplo altius: erat enim altum decem cubitos, idque ut esset in conspectu, et eminus extra atrium conspici posset.

Tropologie Rupertus: Sexaginta, inquit, atri columnae, puta 20 ab Austro, 20 ab Aquilone, 10 ab Oriente, et 10 ab Occidente significant laborem assiduum et constantem in observandis Dei praeceptis, quibus ad eorum tendimus. Sex enim significant tempus praesentis vitae, 40 Decalogum (sexies autem decem faciunt 60, qui est numerus columnarum atri), cuius perfecta observatio per totam vitam nostram, ad futuram in caelis gloriae perfectionem perveniemus.

Qui ergo eo, et ad apicem virtutis contendit, laboret et sit constans ut columna, juxta illud Horatii lib. III Carm.:

Julum et lancaem propositi virum,
Non civium ardo praevalebentium,
Non vulnus instantis tyranni,
Mente quatti solida,
Nec fulminantis magna manus Jovis.

Atrium ante tabernaculum habebat 30 cubitos in longitudine.

Tropologie Rupertus, columna atri est libris cubitis.

Constantia enim opus est ad vincendum, primo, innata nobis animi mollietate, et pronitate ad voluptuosa; secundo, ad superanda ardua, difficultates et tentationes, quo in operibus virtutum, praesertim heroicis occurrunt; tertio, requiritur constantia ad perseverantiam. Multi enim bene incipiunt, sed sensim languescunt.

Diogenes, teste Laertio, libro VI, euidam momenti, ut jam senex quiesceret a laboribus: « Quid, inquit, si in stadio currerem, utrum oportet, an meo vicinum cursum remittere, an magis intendere? » q. d. Non debeo refrigerescere, cum ad finem vitae et agonis accedo, sed magis accendi.

Constantiae speulum fuit Cato Uticensis, quem cum rebus deploratis amici hortarentur, ut ad Caesaris elementiam confugeret, respondit: « Eorum qui victi sunt, et qui deliquerunt, est supplicare; Cato nec victus, nec captus est, qui se per omnem vitam invictum prestavit, ac Caesaris honestate et justitia longe superavit. »

Et Socrates, qui ad mortem damnatus, ad iudices conversus: « Parendum, ait, magis est Deo immortalis, quam vobis. Itaque quamdiu spirabo, a philosophando, et vos admonendo non desistam. » Ejus haec erat sententia: « Sicut statua vel columna basi, ita vir bonus instituto innoxius honesto, nullatenus dimoveri debet. » Unde Xantippe, uxor Socratis, de eo predicabat, quod semper vidisset illum eodem vultu revertentem domum, quo exierat.

Theodorus Lysimacho imitantem mortem crudelissimam: « Militare, ait, haec purpuratis tuis; Theodori quidem nihil interest, humine an in eruce putrescat. »

Seneca: « Bonus, ait, vir est, qui eousque perducit affectu animum, ut non tantum peccare non velit, sed etiam non possit. »

Anaxarchus, cum a Nicocreonis Cyprici tyranno in saxo concavo tenderetur, infracto animo, ait: « Tunde, tunde, Anaxarchi vasculum; at Anaxarchi constantiam non teres. »

Zeno liebat, « facilius esse utrum inflatum mergere, quam quemvis probum virum invitum ad aliquid agendum cogere. Nam invictus animus recte rationis placitis confirmatus, cedit nemini. »

Capta ab Alarico Roma, Gothus mulierem valde pulchram ad sui obsequium et amorem invitavit. Ubi vero eam studio pudicitiae libidini suae reluctari conspexit, strictum gladium jugulo intentavit, ac demum etiam ferit. Cum virgo tota sanguine perfusa, ne sic quidem de sententia cederet, tum constantiam admiratus, ad basilicam S. Petri adduxit, ac datis sex alimoniis causa mandavit. Ita Sigonius, lib. X Imper. Occid.

Nota est constantia SS. Vicentii, Laurentii, Ambrosii, Athanasii, Antonii, Hilariis, Luciae, Agnetis, Mathathiae, Machabeorum, etc.

S. Chrysostomus, homil. 77 in Matth.: « Semper, ait, stare, et nunquam cecidisse, divinum est atque mirabile. »

S. Nazianzenus, orat. De Seipso: « Ego, ait, ille idem sum, nec immutor, uti polypi a petris quibus adherent. »

S. Cyprianus, lib. IV, epist. 3: « Deceat graves viros, semel super petram robustam solida stabilitate fundatos, non dico aura levi, sed nec vento, nec turbine commoveri. »

S. Anselmus in Similitud. cap. CLXXIII: « Quadratus, ait, lapis sex aequalia habet latera; in quod horum ceciderit, firmiter stabit. Sic providendum est viro justo, ut in suo persistat proposito. Hujus autem latera sex haec sunt: prosperitas, adversitas, sui libertas, subjectio, in secreto esse, et in publico; in quibus singulis, si diabolo impellatur, stat, nec a proposito moveatur. Nunc redeamus ad columnas atri. »

Idem quod columnae, significant 50 cubiti latitudinis atri: significat enim quinquagenarius numerus initia credentium, quae in remissione peccatorum et spe future beatitudinis celebrantur.

Idem significant 400 cubiti longitudinis atri: nam centenarius, qui ex denario in se ducto consurgit (decies enim decem faciunt centum), qui duplus est ad 50, vite caelestis habet figuram: unde Noe centesimo anno perfecit arcam; centenario Abraham nascitur filius promissionis Isaac; Abraham centenarius peregrinatur in terra promissionis; Isaac centuplum seminis in Geraris, id est in peregrinatione, jacti accepit: sic Christus relictis temporalibus temporalis promissit centuplum, id est gaudium amplum ex fraterna societate, et ex spe vite caelestis nunc, et tunc, puta in caelo, gaudium immensum ex possessione regni caelestis. Centum ergo cubitos habet atrium, quia qui Ecclesiae filii sunt, necesse est ut pro aeterna in caelis vita, laborem in se patientie et continentie temporalis assumant. Ita Beda.

Ita S. Franciscus, rogatus quomodo tam tenui veste hiemale frigus et gelu toleraret, respondit: « Si supernae patriae flamma per desiderium contegeremur, facile nos ab hoc frigore tuemur. » Et S. Dorothea a Fabricio praefecto torti, cum ad capitale supplicium duceretur: « Gaudeo, ait, me ad sponsum pergere, cujus paradisi omnium florum ferax amenitas vernat, quam diu possit. » Unde et ex hoc paradiso, post mortem rosas, Theophilo eas poscenti, in februario misit, itaque cum ad Christum convertit. Vis esse perfocis? vis esse caelestis? caelestia cogita, quae sursum sunt sapias, Dei voluntatem adimple. Porro « voluntas Dei, quam Christus et fecit et docuit, est humilitas in conversatione, stabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis justitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, injuriam facere non posse, et factam posse tolerare, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere; amare in illo quod pater est, timere quod domi-

Celestis regnum est vita caelestis.

nus est; Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quidquam ille præposuit, » ait S. Cyprianus, tract. *De Orat. Domini*.

Vers. 13. 13. IN EA QUOQUE ATRII LATITUDINE QUÆ RESPICIAT AD ORIENTEM, QUINQUAGINTA CUBITI ERUNT. — Sensus hujus versus et sequentium usque ad 17 hic est: Sicut longitudo atrii erit centum, sic latitudo erit 50 cubitorum, idque undique, tam ad Occidentem, ut dixi versus præcedit, quam ad Orientem, uti hic dico. Hi 50 latitudinis cubiti in atrio ante tabernaculum, puta in Orientali parte atrii, per suas columnas et vela quæ illam cingunt, ambiunt et terminant, ita distribuuntur, ut 20 mediis cubitis pateat ingressus et aditus ad atrium et tabernaculum; reliqui tringenta ita dividuntur utrimque, ut 15 ad Austrum, totidem ad Aquilonem cum tribus utrimque columnis et basiibus relinquuntur. Hinc sequitur, inter singulas columnas 5 cubitos, seu velum 5 cubitorum fuisse interjectum. Erant enim decem columnæ in latitudine atrii: quinquies autem decem faciunt quinquaginta, quæ erant latitudo atrii.

Vers. 16. 16. IN INTROITU VERO ATRII FIET TENTORIUM CUBITORUM VIGINTI EX HYACINTHO, ET PURPURA, COCCOQUE HIS TINCTO, ET BYSSO RETORTA; COLUMNAS HABEBIT QUATUOR. — Hic describitur introitus et quasi porta atrii, quæ proinde splendidior erat. Habebat enim velum picturatum ex bysso, purpura, cocco et hyacintho, cum reliqua atrii vela essent ex nuda bysso. Hic ingressus habebat quatuor columnas, in quibus hoc velum appendebatur, ac proinde erat 20 cubitorum: quæque enim columna ab alia distabat 5 cubitis, ut dixi; inter has quatuor columnas, tres, ut patet, interceptæ erant viæ, quibus deducto, vel elevato velo, patebat ingressus in atrium.

Vers. 17. 17. OMNES COLUMNÆ ATRII PER CIRCUMITUM VESTIÆ ERUNT ARGENTIS LAMINIS. — Non quasi hisce laminis totæ columnæ operirentur, uti arca, mensa et tabule tabernaculi aureis laminis omnino tegebantur; sed quod tenibus argenti laminis, instar filorum, columnæ hæ circumdarentur in gyrum, spatio medio inter gyros vacuo relicto, quod est quasi opus interrasile, diciturque celatura, uti passim hic noster Interpres illud nominat: hoc enim significat Hebræa חֲסוּרָה *chasura*, quo nomine non est usus Moses in laminis arce, mensæ et tabularum: ibi enim usus est verbo מֵסַח *tsippa*, quod regere vel oblegere significat. Ita Abulensis (1).

Vers. 18. 18. ET HABEBIT BASES ÆNEAS. — Josephus, lib. III, cap. v, ait has bases æneas fuisse mucronatas, imæ hæc similes, itaque per hanc suam adem fuisse in terram delixas.

Vers. 19. 19. ET CEREMONIAS. — Hebræice, *in omnem cultum, sive ministerium cæremoniale ad colendum Deum*. Sic Noster accipit nomen *cæremonia*, cap. XXXVIII,

(1) Pro *vestiæ*, alii hebr. vertunt *conserte*, argenteo scilicet, id est, perticis argenteis. Cf. notata vers. 19.

vers. 21; alias fore hoc nomen *cæremonia* significat præcepta cæremonialia, quæ ritum colendi Deum ex placito ipsius Dei præscribunt.

TAM PAXILLOS EJUS, QUAM ATRII, EX HÆC FACIES. — Paxilli, id est clavi, qui ad hoc tam in atrio, quam in tabernaculo facti sunt, ut infixi columnarum summitatibus foras eminent, et impositis sibi velorum vel cortinarum funibus, sic ea levantes a terra suspenderebant. Addit Josephus factos etiam esse annulos, quibus innectentur funes, qui clavis aureis cubitalibus humi confixi columnas firmarent, et contra ventorum vim tabernaculum munirent.

20. AFFERANT TIBI OLEUM DE ARBORIBUS OLIVARUM PURISSIMUM, FILOQUE COTENSEM. — Nota *τὴν cotensum*, q. d. Non molitum, quod amurca et faeces rem de plumis est, sed vel sponte fluens, vel certe plii scriptio tunsione ex olive sola carne, vel pulpa expressum.

20 et 21. UT ARDEAT LUCERNA SEMPER IN TABERNACULO TESTIMONIUM. — Pro *testimonium*, hebræice est מוֹעֵד *moed*, quod primo, testimonium significat, Tabernaculum moed, sicut הַקֵּיִד *heid*, a quo deducitur, testari significat. Secundo, proprie et genuine *moed*, significat conventum, congregationem, cœtum, ecclesiam, a radice מוֹעֵד *moed*, id est convenire. Dicitur ergo tabernaculum *moed*, id est conventus, eo quod ibi Deus conveniret Moysen, et cum eo loqueretur, ut patet cap. XXV, vers. 22, et cap. XXIX, vers. 42. Noster Interpres vero *moed* vertit *testimonium*, vocatque *tabernaculum testimonium*, eo quod tabernaculum conlineret legem, que erat testimonium voluntatis et fœderis divini.

21. EXTRA VELUM QUOD OPPANSUM EST TESTIMONIUM. — « Testimonium, » id est arce continenti testimonium, id est legem, sive tabulas legis. Hinc Eusebius in cap. IX ad *Hebræos*, et Elias Cretenensis, in orat. 3 De *Theologia* Gregorii Nazianzeni post initium, tria numerant tabernacula, primum extimum, puta atrium, quod clausum erat cortinis per latera, sed superne patens, de quo hoc capite egit Moses, quod ab Apostolo, *Hebr. IX, 4*, putant vocari *Sanctum sæculare*, sive ut græce est, *κόσμητος*, id est mundanum, eo quod omnibus commune erat, inquit Chrysostomus: in hoc erat æneum altare holocaustorum sub dio. Secundum tabernaculum erat Sanctum, quoniam erat quasi templum Sacerdotum, quod Apostolus vocat tabernaculum primum: hoc undique clausum erat, et nexum Sancto sanctorum: in hoc erat candelabrum, altare thymiamatis et mensa panum propositionis. Tertium tabernaculum erat Sanctum sanctorum, soli pontifici patens: in illo erat arca cum propitiatorio et Cherubim, item urna cum manna et virga Aaronis. Verum hæc de re dixi ad *Hebr. IX, 4*.

USQUE MANE LUCEAT CORAM DOMINO. — Hinc patet de die non arsisse lucernas in candelabro, licet id putent Cajetanus et Lipomanus, sed tantum de nocte; quare quod paulo ante dixi: « Ut

ardeat lucerna semper, » id hic explicat, ut « semper » idem sit quod singulis noctibus; vespere ergo accendebant sacerdotes lucernas, ut tota nocte arderent; mane vero eas extinguiebant, mundabant, componebant, et oleum infundebant. Id ita esse patet tam ex hoc loco, quam *Levit. cap. XXIV, 3*, et *II Paralip. cap. XIII, 41*, et *I Reg. III, 3*. Ita Abulensis, Oleaster et alii.

Josephus tamen, lib. III *Antiq. cap. IX*, asserit sacerdotem mane extinxisse quatuor lucernas, et permisisse tres reliquas ardere; vespere vero rursum quatuor, quas mane extinxerat, accendisse, ita ut omnes septem lucentes per noctem. Favere videtur huic sententiæ, quod tabernaculum tam per diem, quam per noctem undique obvelatum, nec haberet fenestram, per quam lumen admitteret; ergo videtur opus habuisse etiam per diem lucerna aliqua ardente.

Verum hoc non adeo certum est: nec enim Josephus vidit hoc tabernaculum, sed templum; et Scriptura tribus quatuorve locis jam citatis, nullam lucernæ alienius per diem lucentis facti mentionem, sed simpliciter et constanter asserit lucernam vespere fuisse accensam, et luxisse usque ad mane; quo satis innuit, mane fuisse extinctam, et per lucernam intelligit non unam, sed omnes septem, ut videtur, quæ erant in candelabro. Jam enim ante dixi tabernaculum admisisse lumen per velum anterius reflexum, et aliquoquæ elevatum: hoc enim velum erat loco ostii in tabernaculo.

Dices: Josephus, lib. VIII *Antiq. cap. II*, ait Salomonem fecisse candelabrum unum quod interdiu arderet.

Respondeo, Græce pro *interdiu*, est *κατὰ ἡμέρας*,

quod verbotenus significat *per diem*, id est quotidie, quod verum est, quia quotiæ per noctem ardere debebat lucerna: alloqui enim Iosephus Scripturæ omnino fore contrarius, cum dicit ex legis præscripto id fieri debuisse: Scriptura enim nusquam præcipit ut per diem accendatur lucerna; imo hic et alibi tantum per noctem eam accendi jubet.

In Sancto ergo tantum nocte ardebant lucernæ, eaque omnes ad mysterium, quod scilicet significaretur, quod lucernæ vivæ, id est doctores et sacerdotes, sola nocte hujus sæculi, id est in Ecclesia hæc, rudiores illuminent (hinc dixit Plato, « Viros bonos non longa vita, sed clara et illustri opus habere »); nam in die æternitatis, cum erimus in Sancto sanctorum, nulla erit lucerna, non sol, non luna; sed lucerna ejus est Agnus *Apoc. cap. XXI, vers. 23*. Qua de causa etiam in Sancto sanctorum positum non erat candelabrum; sed omnia ibi erant obscura, ut Deum ibi loquentem tegerent, et significarent nos futuram in cœlo gloria hic per tenebras et ænigmata tantum contemplari. Ita Beda, lib. III *De Tabernaculo*, cap. I, et Radulphus, lib. XVII in *Levit. cap. IV*.

PERPETUUS ERIT CULTUS. — Ritus hic accendendi vespere lucernas erit perpetuus, intellige in lege et religione vestra, quia omni tempore legis et judaismi durabit; unde additur, « per successionem eorum, » scilicet sacerdotum Aaronicorum, qui a filiis Israel jugiter recipiant oleum ad accendendas quotidie lucernas.

Mystice, populus offert oleum, id est, conscientiam puram, fecundam et devotam, ut eam sacerdotes igne charitatis et lumine cœlesti accendant. Ita Beda.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur vestes pontificis, et vers. 40, minorum sacerdotum, scilicet primo, ephod, vers. 6. Secundo, rationale cum duodecim gemmis, vers. 13, in quo erat doctrina et veritas, vers. 30. Tertio, tunica hyacinthina, in qua erant mala punicæ et tintinnabula, vers. 31. Quarto, tiara cuius lamina aurea, cui inscriptum erat: Sanctum Domino, vers. 36. Quinto, tunica lineæ cum balteo, vers. 39. Sexto, femoralia, vers. 42.

1. Applicæ quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur tibi: Aaron, Nadab, et Abin, Eleazar, et Ithamar. 2. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam et decorem. 3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret tibi. 4. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, et superhumera, tunicae et lineam striatam, et cidarim et balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron et filiis ejus, ut sacerdotio fungantur tibi; 5. accipientque aurum, et hyacinthum, et purpuram, coccumque his tinctum, et byssum. 6. Facient autem superhumera de auro et hyacintho et purpura, coccoque his tincto, et bysso retorta, opere polymito. 7. Duas